

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 34.

Söndagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,³⁰ e. m.

Anmälades och bordlades:

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare;

bevillningsutskottets betänkande n:o 31, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1899; äfvensom

andra särskilda utskottets memorial n:o 4, i anledning af dels kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 1 § af den i utskottets utlåtande n:o 2, första punkten, föreslagna lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, dels återremiss från Andra Kammaren af återstående delar af lagförslaget.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 310, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 26, i anledning af kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 6, på grund af väckta och till utskottet remitterade motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående ändrade föreskrifter till förekommande och hämmande af smittosamma husdjurssjukdomar, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 305, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 25, i anledning af kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 5, på grund af väckt och till utskottet remitterad motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring af förordningen angående expeditionslösen i fråga om lagfart å fast egendom, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen statsutskottets utlåtanden n:is 99 och 100, sammansatta stats- och lag-

utskottets memorial n:o 8, sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 1, bankoutskottets memorial n:is 11 och 12 äfvensom lagutskottets utlåtande n:o 85.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,³⁹ e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 2 i denna månad.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 88, till Konungen, angående tullbevillningen.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 9, angående anvisande af ersättning till utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkande n:o 31, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1899, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs och lades till handlingarna andra särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 4, i anledning af dels kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 1 § af den i utskottets utlä-

tande n:o 2, första punkten, föreslagna lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, dels återremiss från Andra Kammaren af återstående delar af lagförslaget.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 99. i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppehållande af verksamheten å kongl. operan m. m.

Punkten a).

Herr von Möller: Jag skall icke inlåta mig på någon utförligare kritik af den kongl. propositionen eller utskottets behandling deraf. Det skulle visserligen kunna vara ganska mycket att säga derom. Men om man icke vill tala blott för att tala, utan för att åstadkomma något i sak, anser jag det nu vara för sent att framkomma med ändringsförslag af någon större omfattning eller med en genomgående kritik, som icke skulle kunna leda till något. Men jag har ett yrkande att göra, som jag antager, kammaren skulle kunna bifalla. Den afsedda ändringen skulle icke inkräkta på bolaget eller Kongl. Maj:ts handlingsfrihet, men lemna en utväg öppen, hvarigenom man skulle kunna komma ifrån de trångmål, hvari man försatt den dramatiska konsten och dess utöfvare. Mitt yrkande skulle gå ut derpå, att i mom. a) skulle efter orden »äfven låta uppföra större skådespel» insättas orden *och andra dramatiska arbeten*. Derigenom skulle ju, om bolaget efter en omsorgsfullare utredning funne, att icke kostnaderna skulle blifva för stora och att det icke skulle möta några större, rent tekniska svårigheter att uppföra både dramatiska arbeten och operor på samma scen, alltid kunna såväl åt landet räddas den dramatiska konst, man nu lemnat på bar backe, som ock åt dramatiska teaterns artister beredas försörjning, utan att desse skulle behöfva vare sig taga emot den fattighjelp, man nu vill erbjuda dem, gifva sig ut på tournéer i landsorten eller söka engagement hos privatteaternes direktörer. Naturligtvis skulle jag hafva önskat, att den kongl. propositionen, i stället för en begäran om 40.000 kronor till detta »fattigunderstöd» åt de dramatiska artisterna, innehållit en framställning om ett kreditiv. hvarmed bolaget, i händelse det varit villigt att låta både dramatiska och lyriska artister uppträda på operan, skulle hållits skadeslöst under försöksåret, derest detta verkligen medfört förlust. Man hade då, som jag önskat, vunnit en erfarenhet, huruvida icke ett sammanförande af de båda scenerna vore utförbar; och man hade, som sagdt, då hindrat den dramatiska artisttruppen från att splittras. Bli det nu så, att operan ensam kommer att inhysas i den nyuppförda byggnaden, och den dramatiska truppen skingras, fruktar jag, att vi nästa år kunna stå inför den möjligheten, att Andra Kammaren säger nej till nybyggnadsförslaget, och landet helt och hållet beröfvas en dramatisk nationalscen. Man kan ju tänka sig, att dramatiska teaterns artister söka engagement hos nu-

*Angående den
nya teater-
byggnadens
upplåtande åt
ett aktiebolag
m. m.*

Angående den
nya teater-
byggnadens
upplåtande åt
ett aktiebolag
m. m.

(Forts.)

varande svenska teaterns innehafvare. Om han förstår att sköta sin teaterverksamhet tillfredsställande, kan det ju hända, att man tänker som så: det går ju bra på detta sätt, vi bry oss ej om någon af staten understödd dramatisk scen, ingen nybyggnad för teaterverksamheten, utan stryka byggnadssumman i statsverkets fickor. Jag säger: så kan det gå. Vore det således icke praktiskt att på det sätt, jag antydt, lemna en dörr öppen, hvarigenom man skulle kunna komma ifrån de svårigheter, som råda?

Herr greve och talman! Jag anholder om proposition på min framställning, att efter ordet »skådespel» i mom. a) måtte tillsättas: »och andra dramatiska arbeten».

Friherre Klinckowström: Jag hade långt före detta ämnat yttra mig i denna högst bedröfliga teaterfråga, om jag icke varit hindrad genom förbud af min läkare att närvara vid kammarens öfverläggningar på eftermiddagarne. Nu har det yppat sig en sista lägenhet, och det kan ingen undra på att jag söker begagna mig deraf.

Det är sorgligt att se, att, tack vare myndigheternas åtgöranden, synnerligen myndigheternas, hela vår dramatiska konst skall upphöra att existera i rikets hufvudstad. Det är bedröfligt derför, att den här blifvit egentligen uppammad, kan man säga, för öfver hundra år sedan af Sveriges dåvarande konung Gustaf III.

Hvad nu beträffar frågan om en lokal för den dramatiska konstens fortsatta existens i hufvudstaden, finner jag, att de åtgöranden och lappningar, som man sökt åstadkomma, äro otillräckliga i alla hänseenden. Jag gillar, att man låtit frågan om att inlösa den s. k. svenska teatern för en alltför hög summa falla, och jag är glad, att den frågan icke mera kan uppkomma, emedan teatern har blifvit inköpt af en enskild teaterdirektör. Men personalen, mina herrar, som är invand och som är i många hänseenden utmärkt, kommer att skingras åt alla världens väderstreck och tager naturligtvis engagement vid enskilda teatrar i landsorten och ambulatoriska teatersällskap för att kunna förtjena sitt bröd. Så borde det icke vara. Den dramatiska teatern borde hafva en god lokal sig upplåten, och det vore svenska Riksdagen värdigt att dertill icke allenast bidra, utan bestrida utgifterna i deras helhet. Kostnaden derför kan i jmförelse med våra nu för tiden stora utgifter i allmänhet icke vara så oerhörd, och dess höga syfte bör vara litet hvar bekant och icke vara något hinder. Jag, som är måhända en af Riksdagens främste hushållare — jag skulle med glädje gifva de hundratusental kronor, ett eller flera, som fordras till en sådan byggnad. Men då skulle byggnaden vara värdig konsten, och hvad mera är: den skulle hafva ett läge, som gjorde den tillgänglig för den stora allmänheten. Det finnes efter mitt förmenande ingen passande plats för en nationen värdig sådan byggnad annorstädes än på norra delen af Carl XIII:s torg, medgifvande fronter åt både Hamngatan och torget och upptagande så mycket af den vidlyftiga och i allmänhet onödiga terrängen af Carl XIII:s torg, som för en sådan byggnads uppförande fordras. Man behöfde icke taga i dispo-

sition mycket af torget, som är ofantligt stort, om man medräknar de båda torgen, Carl XIII:s och Carl XII:s. Det vore i min tanke en värdig plats för en sådan byggnad. Vare detta nog sagdt om sjelfva byggnaden.

Kostnaden anser jag icke böra vara för stor för Riksdagen att besluta om.

Men, mina herrar, det är en viktigare sak, som teatrarne hafva att understödja och utveckla. Det har stått i alla de från Kongl. Maj:t ankomna skrivelser och propositioner rörande teaterverksamheten, att den skall »utöfvas på ett konsten värdigt sätt». Denna fras återkommer flera gånger i den kongl. proposition, vi förut haft före i denna fråga. Men regeringen har icke behagat uppgifva, hvad regeringen menar med ett »konsten värdigt sätt». Skall man döma efter de förflutna och de senare åren i synnerhet, hvad de tongifvande såväl beträffande operan som synnerligast rörande den dramatiska scenen mena med »ett konsten värdigt sätt», finner jag, att det icke lönar mödan att på ett sådant »värdigt sätt» hafva en dramatisk scen. Ty den, som bott i Stockholm och något följt med den dramatiska verksamheten och den dervid ådagalagda åsigten om hvad som menas med »konsten värdigt sätt», måste i allo fördöma den tydning, man gifvit denna fras. Det hade varit skäl i att regeringen åtminstone i det prospekt till kontrakt, som medföljde den kongl. propositionen i denna fråga, låtit oss veta, hvad regeringen med nämnda fras åsyftar. Ty, mina herrar, det sätt, hvarpå den dramatiska konsten nu för tiden utöfvas i hufvudstaden, är verkligen i många hänseenden högst bedröfligt. Jag skulle kunna uppräknat en mängd af skådespel, som gifvits äfven på kongl. operan och ofta nog på den dramatiska scenen och ändå oftare, snart sagdt, ständigt på sekundteatrarne i hufvudstaden och dess närmaste omgifningar, hvilka skådespel äro af den allra sämsta beskaffenhet, i hvilka det uppmanas till hädelse mot Gud, till förringande af den konstitutionella konungamagtens värdighet, till hänande af sederna i alla hänseenden, hvilka innehålla raffinerad uppmaning till alla möjliga brott, mord, stöld, tjuveri, våldtäkt, att bedraga sin äkta hustru. Det finnes intet otäckt och sedeslöst, som icke i dessa skådespel är på ett detaljeradt och raffineradt sätt angifvet. Och hvad tro herrarne, att detta skall hafva för verkan på de öfre raderne åtminstone och kanske långt ned i salongen? Det är mot dessa ohyggligheter, som jag måste begagna tillfället att uppresa mig. Ty jag finner det ovärdigt, att Riksdagen skall ärligen med stora summor bidraga att underhålla en sådan teaterverksamhet.

Min öfvertygelse är, att det är två stora ideella mål, som teatern har att främja och för hvilkas främjande den kan påräkna skydd och understöd af det allmänna. Det ena är att skydda och befordra sedligheten och moralitén; det andra att uppväcka och underhålla känsla för fosterlandets stora minnen. Under den tid, då sederna, som bekant är, voro ganska slippriga i detta land, under Gustaf III:s s. k. glansperiod, uppmuntrade den store konungen, så lätt sinnig han än var i mångt och mycket, på ett kraftigt och verksamt sätt den teatraliska verksamheten för att be-

Angående den nya teaterbyggnadens upplåtande åt ett aktiebolag m. m.

(Forts.)

Angående den
nya teater-
byggnadens
upplåtande åt
ett aktiebolag
m. m.
(Forts.)

fordra fosterlandets intressen och uppväcka kärlek till fosterlandets minnen. Han till och med själf skref flera stora skådespel, behandlande stora fosterländska minnen. Det var rätt handladt. Nu för tiden är det högst sällan man ser något sådant, och jag tviflar på, att sådan litterär verksamhet är just mycket omhuldad vid den svenska talscenen. Hvad beträffar den moraliska halten af de pjäser, som uppföras och från olika håll i salongen applåderas, kännetecknas den ofta af hädelse mot Gud och religionen. Det är högst skamligt, att sådant kan existera på våra förnämsta scener. Ännu sämre förhåller det sig med de teatraliska skådespelen å sekundateatrarne i Stockholm och Stockholms närmaste omgifningar. Det är så slippriga ämnen, som der behandlas alldeles ohöjdt, att den så mycket omskrifna och omskrifna varietéteatern är ett intet mot det, som förekommer å dessa sekundateatrar. Är det icke lämpligt och, hvad mera är, alldeles nödvändigt, att en kunskapsrik och oveldig inspektion organiseras icke allenast för våra kongl. scener, utan för alla teatrar, som uppföra pjäser, vare sig talpjäser eller sångpjäser, i Stockholm och dess närmaste omgifningar, att censur sålunda utöfvas af kunskapsrika och för konsten välvilliga personer, som ständigt skulle granska och bedöma, om för uppförande afsedda skådespel kunde få uppföras? Jag anser, att detta är en så viktig fråga som någon för den stora allmänhetens, för folkets sedliga och fosterländska uppfostran; men något sådant har icke blifvit påtänkt ens i det förslag till kontrakt, som blifvit af regeringen framlagdt för Riksdagen. Detta är ganska illa. Om icke en sådan rensning i estetiskt, religiöst och fosterländskt intresse skall försiggå vid de kongl. scenerna, och om icke alla pjäser äfven på de enskilda teatrarne blifva bedömda och granskade samt antingen tillättna eller också förbjudna att uppföras, vill jag icke gifva ett kronans öre för hela teaterverksamheten här i hufvudstaden. Och censuren öfver teaterpjäser bör sträcka sig äfven till landsorten. Ingen pjese, vare sig talpjese, vaudeville eller opera, bör få uppföras, såvida icke den af regeringen tillsatta, sakkunniga och välvilliga censurnämnden varit verksam och skrivit sitt approbatur på pjesen. Detta är viktigare än allt det andra, om man vill, att de stora massorna af folket skola blifva uppfostrade på ett sedligt och fosterländskt sätt, som nu icke sker och icke kan ske till följd af den nuvarande teaterverksamheten. Jag skattar mig lycklig att åtminstone hafva fått till protokollet anföra dessa mina åsigtter; ty hvad jag nu berört anser jag vara det viktigaste vid hela teaterverksamheten.

Hvad nu de ifrågavarande punkterna beträffar, har jag ingenting mot den första punkten, som nu lär vara före. Den godkänner jag med min röst.

Herr statsrådet greve Wachtmeister: Jag var inne i Andra Kammaren, då herr von Möller hade sitt anförande, så att jag hörde det icke, men jag har inhemtat, att han yrkat en förändring i 1 § af det framlagda förslaget till kontrakt mellan kronan och ett blifvande teaterbolag, i syfte att bolaget skulle få rätt att å stora

teatern, om omständigheterna sådant medgifva, låta uppföra icke allenast större skådespel, utan äfven andra dramatiska stycken.

Angående den nya teaterbyggnadens upplåtande åt ett aktiebolag m. m.

(Forts.)

Jag ber med anledning häraf att få meddela, att Andra Kammaren redan bifallit Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, hvidan ett sådant tillägg numera svårligen torde kunna göras. Hvad sjelfva saken beträffar, tror jag icke, att tillägget, om det bifölles, skulle få någon större betydelse. Man hade nog vid redigeringen af detta kontrakt tänkt på att affatta paragrafen på det sättet, men man afstod derifrån, då det endast kunde leda till att på vissa håll uppväcka förhoppningar, som icke kunna realiseras. Ty man inhemtade, att det bolag, som skall öfvertaga verksamheten på operan, icke skulle vilja äfven omhändertaga den dramatiska verksamhetens utöfvande på samma scen. Denna passus i paragrafen har kommit in för att icke rent af omöjliggöra för bolaget att, om omständigheterna i öfrigt skulle göra sådant möjligt, äfven uppföra större skådespel. Det kan ju hända, att det kommer någon trupp till Stockholm, som önskar begagna operans scen för detta ändamål, och då kan det icke vara skäl att rent af förhindra bolaget att medgifva sådant.

Jag hörde vidare, att herr von Möller uttryckt den önskan, att Kongl. Maj:t, i stället för det föreslagna kreditivet å 40,000 kronor till understöd åt dramatiska teaterns personal, skulle föreslagit Riksdagen att anvisa ett anslag för att sätta bolaget i stånd att äfven uppföra dramatiska stycken på operan. Jag vet icke, hur bolaget skulle ställa sig till en sådan sak. I alla händelser skulle det ju vara intressant att se, huru ett sådant experiment skulle utfalla; men jag hemställer till herr von Möller, huruvida han tror, att efter det uttalande, som 1889 års Riksdag hade, i syfte att staten icke skulle för teaterverksamhetens utöfvande drabbas af några utgifter utöfver anslaget, det skulle funnits några utsigter för bifall till ett förslag i sådant syfte.

Herr von Möller: Sedan jag erfarit frågans utgång i Andra Kammaren, förfaller naturligtvis mitt nyss gjorda yrkande, ty nu kan icke Första Kammaren fatta något annat beslut — för så vidt man icke vill, att hela saken skall falla — än det, som innefattas i utskottets förslag. Jag ber således att få återtaga det först af mig framställda yrkandet.

Herr Wieselgren: Då friherre Klinekowström för 17 år sedan väckte en motion i teaterfrågan, hörde jag till dem, hvilka ansågo, att hans åsigter i detta stycke gingo i den rätta riktningen, och jag underlät icke att, i hvad på mig ankom, försöka bana väg för hans åskådning. Det lyckades icke. 17 år, som sagdt, hafva sedan dess förflutit. Af det yttrande, han nyss hade här i kammaren, hör jag, att han fortfarande står på samma ståndpunkt som då, och jag vill till protokollet förklara, att äfven jag gör det. Jag hyser således fullkomligt samma mening som han: man bör åt den dramatiska konsten bereda en byggnad, som motsvarar det ädla syfte, som med sagda konst är förknippadt; men man bör sanner-

Angående den
nya teater-
byggnadens
upplåtande åt
ett aktiebolag
m. m.
(Forts.)

ligen icke förbise, att, på det att mellan den byggnad, som på detta sätt uppföres, och den konstart, som der inne skall idkas och trifvas, skall bestå äfven ett inre sammanhang, denna konstart bör *hållas i helgd*. Jag tror, att man aldrig bör förbise, att det i allmänhet finnes en stor skillnad mellan en »hufvudstads-societet», dess smakrigtning, dess uppfattning af den dramatiska konstens sedliga betydelse, och den uppfattning, som i sagda stycken eges af landets öfriga allmänhet. Nyligen hafva vi fått höra, huruledes en hufvudstadsdam uppträd och, såsom talande å de svenska qvinnornas vägnar, proklamerat en ny Messias, för hvilken afgud hon böjt knä. Jag är emellertid fullt och fast öfvertygad, att om än ett sådant förklarande kan, såsom tidningarne berättat, mottagas med »stormande ovationer» af de närvarande medlemmarne af en hufvudstadssocietet, så skulle de der »stormande ovationerna» förbytas i de allra mest bestämda protester, om de öfriga svenska qvinnorna utanför denna hufvudstadssocietet skulle komma i tillfälle att uttala sin mening i saken. På samma sätt: hvad denna stockholmska hufvudstadssocietet kan tolerera i fråga om dramatisk konst på en s. k. kongl. scen, det tolereras icke af den svenska allmänheten utanför hufvudstadens här ifrågavarande societet; och detta, mina herrar, är förklaringen till det oblida öde, som hvilat öfver alla försök att åstadkomma en tillräckligt doterad nationalscen för den dramatiska konsten. Förr än sagda tolerans å vederbörligt håll förändras, skola aldrig önskningsarna tillfredsställas hos dem, som hålla konsten högt; och förr än man visar i gerning, att man har någon mening med den der frasen, som oupphörligen förekommer, om teaterverksamhetens upprätthållande å »ett konsten värdigt sätt», förr skall aldrig Sveriges Riksdag vara med om det, som jag dock anser vara i högsta grad önskligt, nemligen att man doterar en nationalscen på ett sådant sätt, att den icke behöfver ockra på den dåliga smaken, de usla lidelserna.

Herr Fehrman: Innan klubban faller, hvarefter det icke är tillåtet att vidare yttra något, ber äfven jag att få uttala en önskan, och det är den, att den verksamhet, om hvilken det Riksdagen förelagda kontraktet handlar, icke må blifva sådan, att den medför förderf för vårt land, särskildt för dess ungdom, förderf i religiöst och sedligt afseende genom att framalstra irreligiösa och mot en sund moral stridande åskådningar. Erfarenheten har, såsom af föregående talare också blifvit påpekadt, nogsam visat, att en sådan farhåga visst icke saknar grund. Nu äro visserligen de fordringar, jag i det afseendet uppställer, sådana, att jag visst icke hyser någon förhoppning att få se dem uppfyllda, men då det icke ligger någon motsägelse uti att uttala en önskan, äfven om man till den icke kan knyta någon förhoppning, så har jag velat göra det.

Herr Törneblad: Det har under debatten yttrats åtskilligt om den smak, som särskildt skulle råda i hufvudstaden och som kanske i åtskilliga fall tolererar ett och annat, som man hellre skulle önskat annorlunda. Det må nu så vara, men jag vill fästa upp-

märksamheten derpå, att under ganska många år hafva de kongl. teatrarne haft att kämpa med mycket stora ekonomiska svårigheter. Dessa ekonomiska svårigheter, som datera sig ifrån lång tid tillbaka, hafva naturligtvis på det ena som det andra hållet alstrat en viss benägenhet att försöka sörja för ett, ekonomiskt sedt, godt resultat, och dermed må nu vara huru som helst, visst är, att Riksdagen har, särskildt på 1880-talet, mycket starkt betonat vigten deraf, att teatrarne icke skulle gå med förlust, så att Riksdagen blefve öfverhopad med framställningar om nya anslag. De herrar ledamöter af kammaren, som under 1880-talets öfverläggningar likasom jag hafva deltagit i denna frågas behandling, veta mycket väl, huru svår kampen var mellan å ena sidan önskingarna att åstadkomma en fullkomligt värdig nationalscen, som framför allt skulle uppmuntra den inhemska dramatiska litteraturen, och å andra sidan de utsigter, som i ekonomiskt afseende stodo till buds för dem, som hade hand om saken. Ehuru denna kamp spelat in på ett ganska ödesdigert sätt i teatrarne förhållanden, så är det väl nu att hoppas, att genom de rikligare resurser, som blifvit den kongl. operan tillmätta, denna skall i framtiden kunna fungera såsom en värdig nationalscen. Huruvida den dervid skulle kunna upptaga äfven större skådespel, om hvilka man bör kunna hoppas, att de skola tillfredsställa äfven en i alla afseenden strängare smak, har ju varit mycket omtvistadt. Efter Andra Kammarens beslut tjenar det väl icke mycket till att här tillfoga något amendement, för öfrigt ganska oskyldigt och äfven väl betänkt, till hvad statsutskottet föreslagit. Men beträffande den dramatiska konsten, så finnes det icke någon annan möjlighet — om ens detta är någon möjlighet — att vinna det höga mål, som med skäl blifvit framhållet, än att hafva en byggnad för densamma uppförd och utrustad på ett sådant sätt, att äfven den kan bära sig utan att för mycket behöfva lägga an på att locka publik från skilda klasser, och stundom med mindre förädlad smak. Huruvida utsigten härtill skall förverkligas af Riksdagen eller icke, det är väl ganska ovisst, men nog får man på detta stadium af teaterfrågans behandling ihågkomma, att skall något verkligt godt kunna åstadkommas, så fordras dels en ganska välbelägen och förmånlig tomt och dels ett ganska stort byggnadsanslag. Detta har af komitén blifvit med skäl framhållet och det kan icke heller nog framhållas.

Jag har i sakens närvarande skick icke något annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets betänkande, oaktadt jag under andra förhållanden gerna skulle instämt i herr von Möllers förslag. Men jag har velat framhålla dessa synpunkter — hvilka osökta hafva för mig framträdt vid jernförelsen med de öfverläggningar, som egt rum under förgångna år — på det att kammaren måtte kunna få klart för sig, att den dramatiska teaterfrågans lösning fortfarande erbjuder mycket stora svårigheter och måhända skulle hafva erbjudit det, äfven om Riksdagen fattat ett annat beslut för några dagar sedan.

Angående den nya teaterbyggnadens upplåtande åt ett aktiebolag m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Angående
understöd åt
vissa vid
dramatiska
teatern
anställda
personer.

Punkten b.

Friherre Klinckowström: Jag får yrka, att den summa af 25,000 kronor, som i denna punkt föreslagits skola ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att användas till understöd åt sådana vid dramatiska teatern anställda personer, hvilka finnas deraf vara i behof, måtte ökas till 75,000 kronor, på hvilket yrkande jag vördsamst anhåller om proposition.

Herr Tornerhjelm: Det af friherre Klinckowström föreslagna beloppet är ju betydligt högre än det af Kongl. Maj:t begärda, och det har således icke kunnat komma under pröfning hos statsutskottet.

Hvad nu den af statsutskottet föreslagna siffran angår, så har man nog här i kammaren kunnat finna, att den uppstått genom en kompromiss, i det att från Andra Kammarens sida framställdes yrkande om rent afslag, då man från Första Kammarens sida var besluten för bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men efter mycket arbete lyckades man få utskottets ledamöter att ena sig om 25,000 kronor, och då man icke ville riskera, att frågan genom gemensam votering skulle falla och teaterns personal stå på bar backe, så kom man öfverens om att å ömse sidor icke framställa några yrkanden i kamrarna. Då nu utskottsledamöterna från Andra Kammaren infriat sitt löfte att icke spilla ett ord på saken, utan antagit förslaget om 25,000 kronor, så hemställer jag, om icke Första Kammaren skulle vilja göra detsamma, och yrkar därför till utskottets förslag.

Friherre Klinckowström: Det hördes på den siste talarrens yttrande, att han säkerligen aldrig ens tänkt på teatralisk verksamhet. Det är ju alldeles klart, att den talrika personal, som egnat sig deråt, svårligen kan ega sig åt annan verksamhet, och vid sådant förhållande tror jag, att Första Kammaren skall finna, att 25,000 kronor äro att betrakta såsom en nådegåfva, men icke räcka till att understödja dem. Man kan lätt räkna ut hvad det skall blifva, om denna summa fördelas på hela personalen, det blir en ren obetydlighet, det blir icke en dränglön. Jag ber följaktligen att, till det värde det kan hafva, få vidhålla mitt yrkande om anslaget ökande till 75,000 kronor.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af friherre *Klinckowström*, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan med den ändring, att summan 25,000 kronor höjdes till 75,000 kronor.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten b) af sitt utlåtande n:o 99, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att summan 25,000 kronor höjes till 75,000 kronor.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 11.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 100, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om höjning af anslaget till folkskolelärnarnes pensionering, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om statsbidrag till kommunernas utgifter för kofoder åt lärare och lärarinnor vid folkskola.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
statsbidrag
till utgifter
för kofoder
åt folkskole-
lärare.*

Herr Alin: Samma förslag som det nu föreliggande var före vid riksdagarne 1892 och 1893. Båda gångerna beslöt kammaren att afslå den föreslagna voteringspropositionen, sista gången med 83 röster mot 29 och båda gångerna på motiverade yrkanden af greffe Gustaf Lagerbjelke. Det sista af hans yttranden i denna fråga afgafs vid slutet af debatten den 29 april 1893 och löd sålunda:

»63 §:s sista moment lyder: »Hvad kamrarne sammanstående besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva kamrarne ej,

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
statsbidrag
till utgifter
för kofoder
åt folkskole-
lärare.*

(Forts.)

efter den behandling ofvan är nämnd, om ett beslut ense, skall frågan, utom i de fall 65 § upptager, anses hafva för den riksdagen förfallit.» Detta är ett allmänt stadgande, och det måste vid alla tillfällen tillämpas, så snart icke det undantag, som der är gjort, måste vara tillämpligt. Men det är en allmänt erkänd lagtolkningsregel, att *undantag* från en allmän föreskrift får icke extensivt, utan skall restriktivt tolkas. Då den allmänna föreskriften innehåller, såsom jag uppläste, att hvad som icke båda kamrarne sammanstämmande besluta anses hafva förfallit, måste det visas, för att gemensam votering må ega rum, att det är bestämdt föreskrifvet i den åberopade 65 §, att så skall göras. Men 65 § innehåller: »när i fråga om statsutgifter eller bevilning, eller angående riksbankens eller riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat». Dermed är uppenbarligen menadt, att man icke skall gemensamt votera om annat, än hvad som direkt angår statsutgifter eller bevilning. Nu angår detta icke direkt statsutgifter eller bevilning, utan förändring af en allmän lag. Denna lag innehåller, att det är skoldistriktet, som skola på sin bekostnad aflöna folkskolelärare eller folkskolelärarinna med kofoder eller dess värde i penningar. Det är den allmänna lagen. Deri har hittills icke någon förändring skett, och förändring deri har icke heller blifvit beslutad, men nu vill man genom gemensam votering afgöra, att dessa kommuner, då de betala det penningbelopp, som är dem ålagdt, skola få ersättning derför med $\frac{2}{3}$ deraf. Jag hemställer till hvar och en, om icke en allmän lag blir förändrad, och om icke en kommun kommer i olika ställning, då den skall betala 100 kronor, men får 66 kronor 67 öre återbetalda till sig. Jag kan sannerligen icke se annat, än att en allmän lag blir förändrad, i fall ett sådant beslut nu skulle fattas, och då ett sådant beslut, så vidt jag förstår, icke kan fattas på sätt här är föreslaget eller genom gemensam votering, anhåller jag fortfarande om proposition på afslag å den föreslagna voteringspropositionen.»

Jag anser mig icke behöfva utveckla vidare de i detta yttrande anförda skäl, utan yrkar på grund af dem afslag på den föreslagna voteringspropositionen.

Herr Törneblad: Jag instämmer i hvad den föregående talaren yttrade om att undantagsstadgandet rörande gemensam votering bör tolkas ganska strängt. I detta fall, liksom vid föregående tillfällen, kan jag dock icke finna, att här är fråga om någon lagförändring, då folkskolelärarnes rätt i alla händelser står kvar, utan endast om ett anslag, utgående under vissa vilkor. Jag har förut häfdat denna uppfattning i kammaren och då å min sida haft kammarens nuvarande talman, men då kammaren ett par gånger intagit en annan ståndpunkt och icke velat medgifva gemensam votering i denna sak, förstår jag mycket väl, att kammaren nu vill bibehålla samma åsigt som förut. Jag har därför icke

något yrkande att framställa, men jag har velat uttala min uppfattning, att, om man i detta — kanske något tveksamma — fall skulle hafva någon särskild böjelse, denna borde gå i den riktning, att gemensam votering här bör verkställas.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande memorial endast yrkats, att kammaren skulle afslå den deri föreslagna voteringsproposition.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af den i memorialet föreslagna voteringsproposition samt vidare på afslag derå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående skärpta straffbestämmelser för oloflig bränvinsförsäljning, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes olika beslut angående lydelsen af åtskilliga paragrafer i riksbankens reglemente, hvilket skall gälla från 1899 års början.

Punkterna 1—3.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda memorial n:o 12, angående höjning af en anslagspost i aflöningsstaten för riksbankens hufvudkontor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att vid kamrarnes sammanträden nästa onsdag anställas öfver de af båda kamrarne nu godkända voteringspropositioner för sådana omröstningar.

Om utsträckt
frihet att
utträda ur
svenska stats-
kyrkan.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 85, i anledning af väckt motion om rätt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguett år, att utträda ur svenska statskyrkan utan att beböfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Herr von Möller: Jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande, ty hvar och en, som följt med utgången af denna fråga i Första Kammaren sedan många år tillbaka, vet, att det vore fullkomligt ändamålslost. Men jag anhåller att, då jag själf är synnerligen intresserad för att denna fråga måtte, om icke i år, åtminstone i en ej för aflägsen framtid lösas i den rigtning, som jag anser vara den enda rigtiga, här endast få påpeka ett enligt min mening rådande missförhållande. Lagen är *otydlig*, då den talar om öfvergång till »annan kristen lära». Hvad menas med annat kristet trossamfund eller annan kristen lära? Jag tror, att, om denna fråga skulle framställas till kammarens besvarande, man skulle erhålla åtskilliga skiftande definitioner. Jag anser mig böra nämna, att jag år 1893, då en likartad motion förelåg, stälde denna fråga till två högre prestmän, och ansågo desse, att t. ex. unitarierna vore att betrakta såsom omfattande kristen lära. Jag frågade två andra ledamöter af presteståndet om deras mening och erhöi till svar: Unitarierna äro *icke* att anse såsom kristna. Deraf följer, att om en unitarie önskar utträda ur statskyrkan, skulle detta kunna blifva honom förvägradt. Motionären påpekar äfven detta. I Göteborg anhöllo unitarierna att få bilda ett särskildt samfund. Detta nekades dem af Kongl. Maj:t, sedan deras ansökan remitterats till domkapitlet, hvilket afstyrkte densamma. Det synes mig, att skäl förefunnes för vederbörande att söka förtydliga lagens mening och särskildt fastställa en klar definition af begreppet kristen lära. Det synes mig inkonseqvent, att man tillåter dem, som omfatta andra lärosatser, att utträda ur statskyrkan, men icke medgifver unitarierna denna rätt, utan söker fasthålla dem inom statskyrkan. Likartadt blifver förhållandet i fråga om dem, som ansluta sig till Victor Rydbergs åsigter. Är den lära, som desse omfatta, på något sätt för samhället värdig och står den på något sätt ej i full öfverensstämmelse med den kristna moralen? Jag tror snarare, att förhållandet är beroende af den godtyckliga tolkning, man gifver åt orden »kristen lära».

Jag anser, att det vore lyckligt, om en rättelse i dessa missförhållanden kunde ske, både för statskyrkan själf och för de utträdessökande, hvilka under nuvarande förhållanden göras beroende af den individuella uppfattningen hos vederbörande pastor i stället för en allmängiltig och fullt tydlig lagbestämmelse.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 6 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om tillägg till § 107 regeringsformen.

Herr Berg, Gustaf Axel: Då jag icke kunnat biträda utskottets föreliggande förslag, utan deremot anmält min reservation, anhåller jag få i korthet redogöra för de åsigtter, som dervid varit för mig bestämmande.

Såsom herrarne behagade finna, innefattar detta förslag två förändringar i regeringsformen, den ena i 106 § och den andra i 107 § med motsvarande ändring i riksdagsordningens 38 §. Jag skall till en början be att få yttra mig om den föreslagna ändringen i 106 §. Den stadgar nu:

Finner utskottet af dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsätligt fördöljande af någon upplysning» med flera fall, som angifvas, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan statsrådets ledamot under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten. Detta är således en fullkomligt imperativ föreskrift: han *skall* ställas till åtal inför riksrätt. Men nu föreslår konstitutionsutskottet i denna del den ändring, att det skall heta »då ege konstitutionsutskottet» att ställa en sådan Konungens rådgifvare till åtal inför riksrätt. Nu förhåller det sig så, att i regeringsformen ordet *ege* användes i två olika betydelser. Understundom är det lika med *skall*, understundom med *må*. För att anföra ett par exempel, så stadgas i 25 §, att Konungen eger i brottmål göra nåd; här är naturligen »eger» lika med »må», men i 102 § stadgas angående riksrätt: »Denna domstol ege sedan ransakningen fulländad är och domen efter lag fäld att densamma för öppna dörrar afkunna.» Här är naturligen »ege» alldeles ovilkorligen detsamma som »skall». Riksrätten *skall* afkunna sin dom, och någon valfrihet eger der icke rum. I 1809 års regeringsform förekommer ordet eger uti nu ifrågasvarande stadgande i 106 §, och detta uttryck stod kvar till 1840 års riksdag, då det ersattes med det nu befintliga ordet »skall» och detta, såsom man finner af riksdagshandlingarna från den tiden, hufvudsakligen eller närmast föranledt af det skäl, att motsvarande stadgande i riksdagsordningen hade uttrycket »skall». För att bringa dessa båda stadganden i fullkomlig öfverensstämmelse med hvarandra, ändrades dertför ordet »ege» till »skall». Nu vågar jag emellertid för min del påstå, att det icke finnes och icke kan finnas något skäl att i ett så viktigt stadgande som detta införa ett uttryck, som visat sig vara och är så elastikt som detta »ege». Här i 106 § är nemligen fråga om *uppenbara lagöfverträdelser, d. v. s. sådana lagöfverträdelser, som konstitutionsutskottet funnit vara uppenbara*, och vidare om *uppsätliga förbrytelser*; och i fråga om sådana handlingar bör det vara för konstitutionsutskottet en ovil-

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

korlig skyldighet att ställa en Konungens rådgifvare, som begått en sådan handling, under åtal inför riks rätt. Det bör icke få i detta fall för konstitutionsutskottet ega rum en godtycklig rätt, hvaraf utskottet kan, om det vill, begagna sig, men hvilken det kan underlåta att utöfva, då det finner sådant för tillfället lämpligt; och så mycket mindre bör en sådan godtycklighet få ega rum, som, enligt ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, konstitutionsutskottet är den enda myndighet, som kan i sådana mål förordna om åtal. Här, om någonsin, bör finnas en kategorisk föreskrift och icke lemnas rum för något af tillfälliga politiska förhållanden beroende godtycke.

När man nu gör klart för sig, på hvilka skäl utskottet föreslagit denna förändring, så finner man, att utskottet dervid låtit sig leda af den uppfattningen, att en sådan förändring skulle underlätta och främja den ändring, utskottet föreslagit i 107 §, hvilken ändring ju är kärnpunkten i detta nya förslag.

Öfvergår jag då till 107 §, så innefattas den nya föreskrift, som utskottet der föreslår, i följande stadgande:

»Utskottet ege och på grund af den verkställda granskningen anmäla hvad utskottet i öfrigt med afseende å rikets styrelse funnit påkalla framställning till Konungen; och ankomme det på Riksdagen att sådan af utskottet föreslagen framställning besluta.»

Denna ändring ser verkligen obetydlig och oskyldig ut, men den kan, efter min mening, i sanning innebära mycket. Den kan nemligen medföra en fullkomlig snedvridning af Riksdagens ställning till kungamagten och till Konungens rådgifvare. Den art af framställning, som konstitutionsutskottet sålunda vill bereda väg för, innefattar två skilda sidor, nemligen dels en ny form för anmärkningar mot statsrådets ledamöter och dels en ny form för framställande af sådana önskemål rörande rikets styrelse, som Riksdagen vill till Konungen framföra.

För att jag i främsta rummet nu må hålla mig till den nya formen för anmärkningar emot statsrådets ledamöter, är det sålunda en tredje form för sådana anmärkningar, som här skulle vara i fråga att införas. Vi veta alla, att vi förut hafva en form enligt 106 §, som afser *uppenbara lagöfverträdelser och uppsåtliga förbrytelser*, i hvilket fall åtal inför riks rätt skall ske. Så hafva vi den andra formen enligt 107 §, som afser *skadliga och ovisa regeringshandlingar*, och der formen är en anhållan till Konungen, att han ville från embetet skilja den rådgifvare, som uti sina rådslag tillstyrkt eller befrämjat sådana handlingar. Nu skulle vi få en tredje form, som enligt mitt förmenande icke kan åsyfta annat än *misshagliga regeringshandlingar*, ty hvad skulle eljest denna nya anmälningsform afse eller innebära? För min del är jag dock fullkomligt öfvertygad, att de korrektiv, som redan finnas, äro fullkomligt tillräckliga, nemligen riks rätt och anmälan till Konungen enligt 107 §. Och jag frågar, hvart skulle i praktiken en sådan ny anmälningsform som denna leda eller kunna leda? Jo, den skulle kunna leda derhän, att en majoritet i utskottet och en majoritet i Riksdagens kamrar skulle kunna mot ett misshagligt statsråd, oakadt

han hvarken gjort sig förfallen till något ansvar enligt 106 § eller till anmärkningsanledning enligt 107 §:s nuvarande lydelse, sålunda hvarken till några uppenbart lagstridiga handlingar eller till några skadliga eller ovisa rådslag, i allt fall mot honom kunna göra en anmärkning och en sådan anmärkning, som kunde och säkerligen ofta skulle hafva till följd hans aflägsnande. Om man ser på de skäl, som föranledt utskottet att föreslå denna nya anmärkningsform, om jag så får säga, så säger utskottet, att dermed skulle vinnas, att Riksdagens kontrollerande magt öfver statsrådets verksamhet i fråga om rikets styrelse vunnne en effektivitet, som är för rikets väl nödig. Ja, hvilken effekt skulle detta medföra? Jo, den effekten, att man skulle kunna göra anmärkningar mot speciella regeringsbeslut och på samma gång få en ny form för en prickning mot en eller annan eller flere af Konungens rådgifvare, en prickning utan användande af det tunga slagsvärd, som 106 och 107 §§ nu lagt i Riksdagens hand. Men ett sådant underlättande eller möjliggörande att framkomma med anmärkningar och prickningar mot Konungens rådgifvare är, såvidt jag kan förstå, i denna ordning hvarken nyttigt eller nödigt, utan fastmera onyttigt och skadligt.

Men denna framställning, för hvilken konstitutionsutskottet nu vill bereda en väg, den har äfven sin andra sida och innebörd, den nemligen, att konstitutionsutskottet skulle derigenom få ett initiativ i alla frågor, som angå rikets styrelse. Detta utskott skulle få en alldeles, jag skulle vilja säga och jag säger det, alldeles obegränsad motionsrätt, ty jag vågar påstå, att för snart sagt hvarje fråga rörande rikets styrelse, utan undantag, kan det alltid finnas ett uppslag, då man läser de i statsrådet förda protokoll under så lång tid som ett år. Egentligen finnes det, anser jag, icke alls någon begränsning, ty konstitutionsutskottet skulle kunna använda den formen, att utskottet har vid granskning af statsrådsprotokollen funnit, att vederbörande statsråd bort vidtaga, men underlåtit att vidtaga den eller den åtgärden, och så kunde utskottet komma med sitt förslag på hvilket område och i hvilken gren af riksstyrelsen som helst. Man skulle kunna tänka sig, och det med nycken god anledning, att konstitutionsutskottet skulle kunna besluta en framställning angående den civila eller kriminala lagstiftningen. Denna är icke utesluten från den art af framställningar, som i det nya lagförslaget omförmäles, och detta skulle ske utan att en sådan framställning behandlats af lagutskottet. Konstitutionsutskottet skulle likaledes kunna göra framställningar i bevillningsfrågor, och dessa framställningar skulle prövas i Riksdagen utan att hafva behandlats af bevillningsutskottet. Konstitutionsutskottet har redan nu en motionsrätt, rätten att framställa motioner i grundlagsfrågor, och jag tror, att denna är den enda motionsrätt, som konstitutionsutskottet bör hafva.

Det föreliggande förslaget skulle visserligen, tror jag, tillämpadt under jembörelsevis lugna förhållanden, såsom de nuvarande, icke medföra så stora vådor; men det har en räckvidd, som är nästan öfverskadlig, och det kan medföra konsekvenser, som kunna blifva

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

mycket vådliga. Jag skall innan jag slutar, för ytterligare belysning af hvad jag menar, anföra några ord af den man, som är skaparen till 1809 års regeringsform, Hans Järta, några ord, som jag tycker vid detta tillfälle verkligen hafva sin tillämpning. Sedan nemligen Järta uti en 1826 publicerad uppsats framhållit, hurusom af regeringsformens begrepp följde, att de speciella anmärkningar, som vid läsning af statsrådsprotokollen inom konstitutionsutskottet göras, icke må andragas hos rikets ständer, utan endast tjena att grundlägga utskottets *generella* omdöme öfver regeringssystemet i dess helhet eller öfver en viss gren deraf eller öfver en eller annan rådgifvares flerfaldigt ådagalagda sätt att råda och verka, yttrar Järta följande ord, hvilka jag nyss åsyftade.

»Skulle den ifrågavarande 107:e § i Regeringsformen så tillämpas, att speciella regeringsbeslut framdroges till Rikets Ständers granskning, hvar funnes då det hinder för Rikets Ständers inkränkningar på Styrelsens område, den Konungamagtens sjelfständighet, den säkerhet för enskilda medborgare mot skiftande fraktioners förtryck, hvartill 1809 års Regeringsform syftar? Man läse denna Grundlag, icke styckevis utan i dess stadgandes sammanhang, jemte det betänkande af Konstitutionsutskottet, som åtföljde förslaget till densamma, och man skall finna, huru, ännu vid det lifligare minnet af Konungamaktens missbruk, och ännu under den naturliga allmänna sinnesjäsningen i första stunden af en återvunnen frihet, de visare ibland nationens ombud sökte att skydda den monarkiska principen mot dessa ingrepp, först af det aristokratiska och sedan af det anarkiska sjelfsväldet, hvilka gjorde riksstyrelsen under 1750- och 1760-talen, intill 1772 års statshvälfning, så vacklande, så småaktig, derjemte så valdsam och, i följd af allt detta, så föraktad och förhatlig.»

Detta är, enligt mitt förmenande, i sanning en i denna stund väl tillämplig och behöflig varning från den, som så väl kände missbruket och förtrycket under den tid, då rådet, ehuru det i vissa fall var så mäktigt, att det stod *öfver Konungen*, likvisst i det hela stod *under ständerna* och fullkomligt berodde af den svenska representationen. Genom det nu föreliggande förslaget synes mig, att det just skulle beredas ett särskildt tillskapadt medel att få sådana *speciella regeringsbeslut*, hvarom här talas, framdragna till Riksdagens granskning, på samma gång som framställningen med sin helt visst ofta sårande udd skulle rigta sig mot någon Konungens rådgifvare. Det vore ett farligt medel, som kanske ofta skulle komma att missbrukas.

På dessa skäl anhåller jag att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Säve: Då jag har äran tillhöra konstitutionsutskottet och varit med om att godkänna dess här föreliggande betänkande, anhåller jag att få redogöra för de skäl, på grund af hvilka jag ansett mig böra i denna fråga sluta mig till majoriteten inom utskottet.

Man behöfver icke så synnerligen lång tid hafva varit ledamot af konstitutionsutskottet för att hafva kommit till åsigt om hvilka

stora svårigheter det möter för utskottet att vid granskningen af statsrådsprotokollen ställa sig till noggrann efterrättelse regeringsformens 106 och 107 §§. 106 § står fortfarande i denna stund lika drakoniskt sträng, som den formulerades år 1840, då man utbytte ordet *ege* i uttrycket »då *ege* konstitutionsutskottet ställa en sådan föredragande under tilltal inför riksriätten» mot det rent imperativa *skall*. Trots hvad den siste ärade talaren framhållit låg dock i detta *ege* i 1809 års grundlagsformulering en viss latitud. Se vi på förhandlingarna vid 1834—1835 års riksdag, då ändringen först förevar till grundlagsenlig behandling, så finna vi, att afsigten med ändringen var att undanrödja det tvetydiga i ordet »*ege*» och derigenom få paragrafens mening tydlig och klar, på samma gång som man ville ställa regeringsformens föreskrift i denna § i öfverensstämmelse med gamla riksdagsordningens § 29, mom. 2.

På detta sätt blef nu »*ege*» utbytt mot »*skall*» och i detta »*skall*» ligger ett rent imperativ. Utskottet får icke bortse från detta imperativ, det skall hvarje gång det funnit en lagstridig regeringshandling tillämpa § 106 regeringsformen. Nu är det emellertid visst, att i trots af grundlagens uttryckliga bud utskottet icke använder denna § 106. Någon riksrätt har icke förekommit sedan år 1854, således icke en enda gång under de senast framfarna 44 åren, men icke läser väl detta bero på att under hela denna långa tid icke någon lagstridig regeringshandling förekommit. Huru utmärkta Konungens rådgifvare än må hafva varit, är det alldeles omöjligt, att det icke under hela denna långa tidrymd då och då inträffat, att Konungens rådgifvare tillstyrkt en regeringshandling, som icke varit i öfverensstämmelse med gällande lag, att de tillåtit sig en lagtolkning, som varit oriktig, eller följt ett prejudikat, som stödt sig på en felaktig laguppfattning. Då nu emellertid konstitutionsutskottet icke velat använda 106 §, har detta antagligen berott derpå, att utskottet vetat, att en åtgärd enligt denna paragraf icke skulle leda till någon verklig påföljd. Intet enda riksrättsätal har nemligen hittills ledt till fällande af en Konungens rådgifvare, och skulle utskottet nu vilja använda detta medel, om lagstridiga regeringshandlingar föreläge, kan man vara öfvertygad om att riksrätten skulle gifva utskottet en ren dementi.

Dock torde det starkaste skälet, hvarför utskottet icke velat använda § 106, hafva varit ett annat, nemligen öfvertygelsen, att användandet af denna paragraf skulle blifva till skada icke blott för regeringen, utan äfven för utskottet sjelf. Utskottet har nog i detta fall samma uppfattning som den, som en gång i tiden uttalades af den aktade statsrättsläraren professor Svedelius, hvilken i sitt bekanta arbete »Statsrådets ansvarighet» yttrade sig på följande sätt: »Ehvad man betraktar saken ifrån statsrådets synpunkt eller konstitutionsutskottets, så är det af vigt, att § 106 icke tillämpas i otid. Statsrådet, om detta sker, nedryckes ifrån den höga ståndpunkt det bör intaga, konstitutionsutskottet förlorar sig i ett klåningrigt okynne, begge mista en del af det anseende de borde ega, konstitutionsutskottet dock mest, ty dess magt blifver till en lek och statsrådets ansvarighet till ett åtlöje. Riksrättsätal blifva

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

skådespel för sysslolösa menniskor, de som icke hafva något nöjsammare att se på. Deremot i rätten tid tillämpadt är ett riksrättsåtal en stor statsaktion, kalle man det äfven då ett skådespel, om man så vill, det blifver då ett vördnadsbjudande skådespel.

— — — — —
 Ett sådant skådespel hörer till det stora i världen, det som historien minnes, det som folket ser på med spänd uppmärksamhet, vetande, att det gäller dess ve eller väl; sådant upplyfter, lifvar nationen, befäster lagens magt och frihetens besittning, om den varit i fara, eller om den icke varit det, så gifver den frikännande domen ett exempel, att det finnes ett värn i lag och rätt äfven emot partisinnets förföljelser, ett skydd för en missförstådd regering, en bom emot de politiska passionernas ras.»

Då nu konstitutionsutskottet icke velat tillämpa § 106, måste det nog emellertid mången gång hafva handlat mot lagens uttryckliga bud. Sålunda har gällande praxis kommit i strid med grundlagen, men detta kan icke vara rätt; här har uppstått en stor oförlighet, hvilken dock lätt kan häfvas derigenom, att Riksdagen antager utskottets förslag om att åter utbyta ordet »skall» i § 106 mot »ege».

Men om konstitutionsutskottet icke vill med afseende på en lagstridig regeringshandling använda § 106 regeringsformen, hvad gör utskottet i stället? Jo, då går utskottet till § 107, alldeles som om föredraganden icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, men härvid kommer konstitutionsutskottet ur askan i elden. Det förbländar § 106, som handlar om statsrådets juridiska ansvarighet, med § 107, som handlar om dess politiska ansvarighet. För öfrigt innehåller § 107 icke någon förpligtelse för utskottet att göra anmärkningar mot statsrådet hos Riksdagen, utan blott en rätt dertill. Det kan därför också hända, att utskottet icke vill begagna sig af denna rätt, och att sålunda en lagstridig regeringshandling icke blir anmäld. Och det är också visst, att en enstaka sådan icke blir anmäld, om utskottet skulle hafva samma uppfattning, som den af den föregående talaren anförde, af vårt konstitutionella statsskick så högt förtjente Hans Järta, nemligen att speciella anmärkningar under vanliga förhållanden icke böra enligt § 107 hos Riksdagen göras, så framt de icke skola tjena såsom stöd för ett totalomdöme om huru regeringsverksamheten utöfvats i det hela. Men står den lagstridiga handlingen enstaka, kan ju icke något generellt omdöme komma till stånd, ty man generaliserar icke af ett enstaka fall.

Hvad för öfrigt det generella omdömet beträffar, så tror väl knappast någon, att det i våra dagar skulle falla konstitutionsutskottet in att uttala ett sådant om Konungens rådgifvare, nu, då vi hafva ärliga riksdagar och en lifskraftig vaken press, hvilka nog bilda sig omdömen om regeringen oberoende af konstitutionsutskottet. Förhållandena äro icke nu desamma som 1809, då regeringsformen skrefs. Då kunde det vara af vigt att från konstitutionsutskottet få ett uttalande om regeringssättet i allmänhet, och om huru

Konungens rådgifvare förvalta sina embeten. Då sammanträdde nemligen Riksdagen blott hvar femte år, då låg vår politiska press i sin linda, då sutto vid Konungens rådsbord män, som uppfostrats i styrelsegrundsatser från ett föregående regeringssystem, med hvilket 1809 års statskick velat göra en fullständig brytning.

Emellertid inträffar det äfven nu då och då, att en eller annan anmärkning jemlikt § 107 § regeringsformen framkommer från konstitutionsutskottets sida, men då utskottet numer framkommer med dessa sina anmärkningar eller rättare »anmälningar jemlikt § 107», så är det icke utskottets, mening, att dessa skola leda till den påföljd, som i § 107 angifves, eller till en underdånig skrifvelse från Riksdagen till Konungen med begäran, att han måtte från embetet skilja den eller den af sina rådgifvare. Utskottets anmälan afser nu i verkligheten något helt annat, nemligen att söka åstadkomma en rättelse af ett missförhållande genom att fästa allmänhetens och specielt Riksdagens uppmärksamhet på den eller den regeringshandlingen, i akt och mening att en handling, som ansetts lagstridig, icke måtte upprepas.

Denna form för utskottets uttalande skulle också vara mycket tillfredsställande, blott den vore legaliserad, blott den hade ett stöd i grundlagen. Utskottets förevarande hemställan åsyftar just att åstadkomma en sådan legalisering. Fullt bra blir det dock icke förr, än utskottet erhåller rätt att göra hemställan till Riksdagen om underdåniga och direkta framställningar till regeringen, att den eller den rättelsen bör göras, den eller den regeringshandlingen icke bör upprepas.

Denna tanke är icke ny inom Riksdagen; den uttalades inom den gamla ständsriksdagen gång efter annan. Särskildt ber jag att få fästa uppmärksamheten på konstitutionsutskottets åtgärder vid 1850—51 års riksdag. Då hade utskottet sorterat de anmärkningar, utskottet hade att göra, under särskilda rubriker. Under den första rubriken, lit. A), fördes de anmärkningar, utskottet gjorde jemlikt § 107 regeringsformen; under rubriken lit. B) fördes åter en del anmärkningar, som utskottet icke ville, att Riksdagen skulle behandla i öfverensstämmelse med § 107, utan med afseende å hvilka utskottet önskade, att Riksdagen skulle göra underdånig framställning till Konungen om rättelse? Denna sistnämnda åtgärd af utskottet blef naturligtvis ogillad såsom saknande stöd i gällande grundlag, men utskottet vann dock delvis sitt syfte derigenom att en ledamot af utskottet — hans namn var grefve Gustaf Lagerbjelke — med begagnande af sin enskilda motionsrätt upptog utskottets yrkanden såsom egna motioner. Af dessa blef en af Riksdagen godkänd, hvadan sålunda åtminstone en af de åsyftade skrivelserna till Konungen verkligen afläts.

Det är enligt mitt förmenande att beklaga, att konstitutionsutskottets omnämnda åtgärd vid 1850—51 års riksdag icke godkändes, ty hade så skett, hade den bestämmelse, hvarom utskottet nu vågat väcka förslag, med visshet influtit i 1866 års riksdagsordning, och vi skulle då nu under mildare, men mera tidsenliga former hafva en bättre kontroll öfver regeringsmagtens utöfning, än som

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

för närvarande står oss till buds. §§ 106 och 107 regeringsformen gifva oss visserligen mycket kraftiga vapen till ministeransvarighetens häfdande, men de hafva blifvit för tunga för oss och torde för öfrigt redan vara mer eller mindre förrostade.

På grund af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig att yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i förevarande utlåtande. Innan jag slutar, ber jag att få till bemötande upptaga en eller annan punkt i den föregående talarens yttrande.

Han antydde, att om Riksdagen skulle acceptera utskottets förslag, så skulle man få en ny form för anmärkningar; vi skulle då hafva icke blott §§ 106 och 107 regeringsformen, utan äfven detta nya tillägg. Naturligtvis, menade han, skulle härigenom vida talrikare tillfällen erbjuda sig för Riksdagen att, om den så ville, attackera och trakassera regeringen, och konstitutionsutskottets magt skulle derjemte ökas. Men meningen med förslaget är visst icke att stärka, utan tvärtom att försvaga konstitutionsutskottets magtställning. Utskottet vill befrias från det tunga ansvaret att behöfva gå till 106 och 107 §§, som blott böra användas i yttersta nödfall, i tider då styrelsesystemets rigtning i konstitutionelt hänseende kan innebära verkliga faror, och vi i stället få använda den nu föreslagna mildare formen, hvars användande blott innebär en hemställan, att Riksdagen ville göra underdåniga framställningar till regeringen. Riksdagen har ju redan förut initiativ i detta afseende, och hvarje enskild riksdagsman har sin motionsrätt. Skulle det då ligga någonting betänkligt deri, att utskottet finge utbyta den vida betydelsefullare befogenheten att kunna ställa regeringens ledamöter inför riksrätt eller framkomma med direkta anmärkningar, hvilkas syfte är, att Riksdagen måtte i skrifvelse begära det och det statsrådets skiljande från embetet, mot befogenheten att inkomma med en vördsam hemställan, att Riksdagen måtte hos Konungen anhålla, att den eller den regeringshandlingen icke måtte upprepas? Allt det personliga, som ligger i användandet af 106 och 107 §§ och som är så stötande, faller härmed bort. I en dylik hemställan från utskottet kan icke ligga något fiendtligt mot statsrådsledamöterna, utan blott en vördsam anhållan, att det och det måtte ske, och denna anhållan kommer icke fram till regeringen, om icke kamrarne, som hafva bestämmanderätten i sin hand, dertill lemua sitt samtycke.

Den föregående talaren erinrade också något om Hans Järtas varning, att vi skulle akta oss för att falla tillbaka i frihetstidens former och bruk. Här kan det dock väl icke anses vara fråga om något sådant som en återgång till frihetstidens former. Konstitutionsutskottet och frihetstidens sekreta utskott — hvilken himmelsvid skilnad! Mellan konstitutionsutskottet, som blott vill göra en vördsam hemställan om rättelser, och sekreta utskottet, som icke blott beslutade åtal mot riksråden, utan äfven sjelf dömde och licentierade dem, kan ingen jemförelse anställas.

Herr von Ehrenheim: Beträffande den af konstitutionsutskottet föreslagna förändringen i 106 § regeringsformen behöfver jag

icke yttre någonting annat, än att jag ansluter mig till den förste talarrens anförande. Denna förändring hör verkligen icke till dem, som kunna anses vara högst nödiga eller nyttiga. Orden »skall» och »ege» begagnas så vexelvis i grundlagen, att någon verklig skillnad genom deras utbyte icke lär kunna åstadkommas, och den omständigheten, att ordet »skall» stått der närmare 60 år, torde vara tillräckligt skäl för antagandet, att det icke heller utöfvat något tungt inflytande. Helt annorlunda ställer det sig med den förändring, som utskottet föreslagit i 107 §. Utskottet önskar att få en helt och hållet ny och mycket betydelsefull rättighet. Utskottet önskar att få på grund af den verkställda granskningen anmäla, hvad utskottet, utan att vilja göra anmärkning mot någon af Konungens rådgifvare enligt 107 §, ansett böra med afseende å rikets styrelse påkalla framställning till Konungen, och att det bör öfverlemnas åt Riksdagen att sådan af utskottet föreslagen framställning besluta. Det ligger i sakens natur, att denna nya rättighet, som utskottet sålunda påkallar, ligger på gränsen mellan en granskning eller anmärkning och en motionsrätt. Den ansluter sig till en anmärkning, därför att den skulle ske på grund af den verkställda granskningen af protokollen, och därför att den väl skulle afse sådana fall, der efter utskottets tanke Konungen med anledning af sina rådgifvares råd icke tillämpat lagar eller författningar så, som efter konstitutionsutskottets uppfattning varit riktigt, eller der Konungen inom det administrativa området vidtagit sådana åtgärder, som konstitutionsutskottet ansett icke nyttiga, eller möjligen uraktlåtit sådana, som utskottet för sin del funnit vara af omständigheterna påkallade. Det innebär således den vidsträcktaste rättighet att lägga sig i rikets styrelse, som möjligen kan åt någon myndighet uppdragas. Det innebär en öfverrevision öfver Konungens handlingssätt i statsrådet, grundadt på hans rådgifvares uttalanden och framställningar. Jag hemställer till eder, mina herrar, om det verkligen kan vara skäl att åt utskottet uppdraga en sådan rätt, om det icke är alldeles tillräckligt med de garantier för vinnande af rättelser, som för närvarande finnas i motionsrätten och i Riksdagens rätt att göra framställningar på grund af väckta motioner inom det ena eller det andra området. En sådan granskningsrätt, öfverlemnad åt utskottet, hvilken med afseende på den motionsrätt, som dervid också är fäst, rätteligen skulle hänföra sig till riksdagsordningen och icke till regeringsformen, skulle innebära en fullständig afvikelse från allt hvad vår grundlag för närvarande tänkt sig i fråga om förhållandet mellan Konungens rådgifvare och Riksdagen. De bestämmelser, som innefattas i 106 och 107 §§, hafva ytterst sällan kommit till användning, men det konstitutionella statsskicket har så småningom utvecklat sig på ett sätt, som icke kan annat än glädja hvarje vän af ett ordnad statsskick. Å ena sidan hafva Riksdagens rättigheter blifvit allt mer och mer fullständigt erkända, å andra sidan hafva kraftigt afvärijts de försök till ingrepp mot konungamagten, som icke heller alldeles uteblifvit, och enligt min uppfattning skulle det vara mycket att beklaga, om denna kammare skulle bereda

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Riksdagen tillfälle att inaugurera det nya seklet med en så högst betydelsefull och beklaglig förändring i magtställningen mellan Konungen och Riksdagen, som detta förslag skulle förbereda.

Jag anhåller om afslag å utskottets betänkande.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Om det icke vore min pligt att nu uppträda, skulle jag helst sett, att jag hade sluppit vända mig mot den siste ärade talaren, som jag tillföre haft glädje och nöje af att följa på ett helt annat rum än detta, då han stod i det frisinnade riddarhusets leder såsom en af dess främste talare. Nu stå vi i olika leder.

Jag håller strängt på att Sveriges grundlagar och det egendomliga svenska statsskicket, som 1809 års män, varnade af frihetstidens missbruk och i minnet af suveränitetens förtryck, lyckades uppdraga och grundlägga — att detta statsskicket, säger jag, väl bevaras, men jag frågar: hvart har detta vårt statsskicks mest egendomliga skapelse, konstitutionsutskottet och dess verksamhet, tagit vägen i vår tid? Såsom redan är sagdt och visadt, är såväl 106 § med sin tunga riksrätt och sitt eventuella dömande från lif, ära och gods som 107 § med sin egendomliga form angående entledigande från Konungens råd båda två vapen, som förbrukats. De användas icke längre, icke af det skäl att icke möjligen, kanske ofta nog, framställning om deras användande göres inom konstitutionsutskottet, utan därför att utskottet vid beslutets fattande ryggat tillbaka för att begagna sig af så tunga vapen i frågor, som icke äro af den vikt, att de verkligen gälla rikets väl eller ve. Derför brukas icke hvarken 106 eller 107 §§ numera, och jag tviflar på att de komma att brukas i vår tid, af den generation som nu lefver. Det arfvet från 1809 års män är för tungt. Men deraf följer icke, att icke det svenska statsskicket fortfarande skulle kunna hafva parlamentarisk lifaktighet nog för att tillerkänna i den ärfda formen rätt åt en Riksdagens delegation att, der så göres behof, höfviskt framställa och påpeka de eriuringar, som lämpligen böra komma under Riksdagens öfverläggningar, och som, först då de af Riksdagens båda kamrar likstämmit pröfvats och gillats, få någon betydelse. Det synes mig gifvet, att då denna rätt tillerkännes alla andra bildade folks parlament, bör den icke uteslutas ur det svenska parlamentets befogenhet.

Rätten att ställa fram reservationer mot konstitutionsutskottets betänkanden, den känner jag icke till, men jag vet mycket väl, att praxis är att låta reservationer komma fram vid och mot betänkandet, men reservationerna hänga i luften. Diskussionen öfver dessa reservationer anser jag ligga utom grundlagen. Jag vet väl, att man, icke i denna kammare, men i Andra Kammaren, har öfverlagt om sådana af konstitutionsutskottet icke framlagda frågor, som framdragits af enskilde reseranter, och behandlat dem i kammaren. Ja, man har till och med gått så långt, att man framställt yrkanden. Visserligen har talmannen i Andra Kammaren icke upptagit dessa yrkanden i annan form än den, som alla bland herrarne säkerligen erinra sig, att konstitutionsutskottets betänkande »med

ogillande lägges till handlingarna». Hvad är detta för form och hvad gagnar den till? Stärker den det svenska statsskickets frihet? Upprätthåller den i ringaste mån den granskningsrätt, som Riksdagen förbehållit sig att utöfva? Bibehåller den magtställningen och magtfördelningen mellan Konungen och Riksdagen? Nej. Då har man en annan form att taga till: — interpellationen. Jag vet, att interpellationsrätten finnes afhandlad i Andra Kammarens arbetsordning, men icke hittas den i grundlagen. Jag vet, att en interpellation aldrig enligt grundlagen kan afslutas med ett bestämdt motiveradt beslut, men utan ett sådant blir diskussionen hängande i luften, utan resultat. Interpellationen är någonting för vårt statsskick främmande, och erfarenheten från andra länder bör icke blifva fråga om återgång till frihetstidens statsskick, här är blott och bart fråga om att få den svenska grundlagens tunga former och de numera, om jag så får säga, förbrukade eller antiqverade vapen, som konstitutionsutskottet har att begagna, utbytt mot eller ersatta med nya, mildare, tidsenligare, varsammare och verksammare, hvilka i den föreslagna formen garantera, att de icke kunna missbrukas och icke medföra några ofog, allra minst sådana, som frihetstiden gaf exempel på.

Hvad är det vi behöfva? Vi behöfva efter mitt förmenande, att tillfälle lemnas åt den delegation, som Riksdagen särskildt tillsätter och som traditionen anser för Riksdagens viktigaste — konstitutionsutskottet — att pröfva och formulera förslag till beslut, som sedermera ytterligare underställas båda kamrarnes pröfning och först när de genomgått denna skärseld och af båda kamrarne gillats kunna i vederbörlig ordning till Kongl. Maj:t framställas. Jag upprepar hvad herr Säve yttrade, att detta icke kan jemföras med frihetstidens statsskick, såsom man här hört framkastas. Nej, här kan icke blifva fråga om återgång till frihetstidens statsskick, här är blott och bart fråga om att få den svenska grundlagens tunga former och de numera, om jag så får säga, förbrukade eller antiqverade vapen, som konstitutionsutskottet har att begagna, utbytt mot eller ersatta med nya, mildare, tidsenligare, varsammare och verksammare, hvilka i den föreslagna formen garantera, att de icke kunna missbrukas och icke medföra några ofog, allra minst sådana, som frihetstiden gaf exempel på.

Det är af det skäl, att något sådant kräfves i vår riksdagsordning, som jag för min del icke har tvekat att vara med om att arbeta på det nu framlagda förslaget, hvilket genomgått grundlig skärseld och pröfning i konstitutionsutskottet, och jag anser mig hafva anledning till den förhoppningen, att förslaget icke skulle vara i någon mån omstörtande eller medföra farliga följder, då jag funnit, att sedan konstitutionsutskottet upprepade gånger sökt tillämpa och tolka gällande grundlag så, att utskottet skulle ega rätt att föreslå skrivelser lika väl som öfriga utskott, men denna åsigt af Riksdagen ogillats, inträffade det en gång, att den siste ärade talarens föregångare på den mest bemärkta platsen i denna kammar, den visst icke radikale grefve Gustaf Lagerbjelke, i sittande plenum dristade väcka motion om den framställning utskottet önskade få pröfvad. Jag afskräckes icke från min åsigt af detta historiska exempel. Jag tror, att den nu återväckta tanken på en felande konstitutionel forms införande förr eller senare kommer fram. Den behöfver nog möjligen sin tid att mogna, men jag tror alltjemt, att det är nödvändigt att se till, att det nuvarande statsskicket får

Frågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

en form sådan, att den svenska gamla riksdagsfriheten att uppmärksamma Kongl. Maj:ts åtgöranden och vända sig mot hans rådgifvare blir bevarad. En sådan form måste finnas; men jag påstår icke därför, att icke nu föreliggande förslag kan denna gång förkastas, ty, som sagdt, saken är möjligen i dag för ny för många. Jag säger icke, att, om man dröjer några år, det skall inträffa olyckor till följd af reservationer och interpellationer, ehuru båda äro ett oskick, men jag säger, att rättelse förr eller senare *måste* göras, en form *måste* uttänkas. Skulle den föreslagna formen icke vara den bästa, böjer jag mig för en äldre erfarenhet och större mognad, än jag kan göra anspråk på, åtminstone bestämdt gent emot den siste talaren, men förr eller senare måste man i alla fall se till, att 1809 års välsignerika svenska lagbundna statskick, det yppersta i Europa, må få utveckla sig fullkomligt fritt i konstitutionellt hänseende, och sådant har man sett förut gå för sig. Man behöfver icke återropa fin-de-siècle-glosan mot detta fall. Större reform var då den, som 1865 af den siste talaren ifrigt förfäktades så ifrigt, att jag följde honom, och den blef ingen fin-de-siècle-reform. Nu vill jag söka fatta mig kort och säga så här i denna sak: jag tror, att det är nödvändigt och af behövet påkalladt, att ett förslag, sådant eller liknande det utskottet framlagt, inom en icke alltför aflägsen tidpunkt blir af svenska Riksdagen pröfvadt och antaget. Jag säger icke, att det är högst nödvändigt, att det sker i dag; jag säger icke, att det är nödvändigt, att det sker inom de närmaste riksdagarne; men jag säger, att det är nyttigt, när det kommer, och att hvarje riksdagsuppskof, hvarje års uppskof med ordnande af de nu tyvärr icke fullt lämpliga och fullt verksamma förhållandena bör om möjligt undvikas.

Sedan har jag blott ett enda ord med anledning af den förste talarens yttrande att tillägga — ett ord, det är för djerft sagdt, en sats åtminstone. Jag sätter mycket värde, såsom jag redan nämnt, på 1809 års statskick. Jag älskar framför allt den egendomliga svenska lagbundna friheten, och jag anser, att vi äro i främsta rummet skyldiga tack åt den man, som herr Gustaf Axel Berg citerade — Hans Järta. Hans varning mot att Riksdagens delegationer gå utom sin strängt uppdragna befogenhet och till äfventyrs behandla hvilka frågor som helst, som förekomma, finner jag nog värd att tänka på, enkannerligen för dem, som sitta bland Riksdagens revisorer. Det hade varit önskligt, att det hade tillerkänts konstitutionsutskottet, som kanske nog är sammansatt med lika mycken urskilning, lika rätt att sofa vederbörande myndigheters beslut och påpeka underlåtenhetssynder, som är riksdagsrevisionen medgifven. Jag tror, att man kan lägga samma mått på den ena som på den andra af dessa delegationer.

En sak till, efter jag kommer i häg den. Man vill icke tillerkänna konstitutionsutskottet en ny rätt — rätten att, jag skulle nästan vilja återgifva tanken, som uttalades, *gifva nåd*. Konstitutionsutskottet har redan efter mitt förmenande ensamt en beslutande rätt — beslutanderätten att fälla efter 106 §. Den ligger blott hos utskottet. Riksdagen pröfvar den icke. Utskottet beslutar. Men er-

farenheten har visat, att utskottet mången gång låtit frågor hvilat och gått anmärkningsanledningar förbi. Det har funnit de tunga formerna för hårda, för litet påkallade eller ledande till alltför vanskliga konsekvenser. Hvad gör utskottets flertal då? Jo, det öfvar allt nåd, då det låter grundlagen hvilat. Och det är det, jag icke vill hafva. Jag vill gifva utskottet tillfälle att i en annan, mildare form, med bättre, handterligare vapen fullgöra sin pligt, och dermed kommer jag in på den lilla striden mellan orden *skall* och *ege*. Det är bättre att skriva *ege* i 106 § än att till mångens samvetspina låta *skall* stå kvar.

Jag dristar mig således vara med om att besluta bifall till hvilande grundlagsenlig behandling af utskottets förslag. Jag anser icke, att det är så högst nödigt, att det icke kan, om man så vill, anstå, men jag är af den meningen, att det här rör sig om en sak, som måste tagas upp — och det snart.

Herr Nyström, Carl: Det syntes, som om den sista ärade talaren icke vore alldeles säker på sin sak, när han kom till sitt yrkande, ty han kunde icke säga annat, än att han *dristade* vara med om utskottets förslag, på samma gång han erkände, att det icke vore nödigt att fatta ett sådant beslut nu. Detta torde vara ett tillräckligt medgifvande för oss, som vilja på allt sätt motarbeta förslaget. hvars innebörd vi anse ytterst betänkelig. Men det är ju ett och annat i öfrigt, som torde behöfva bemötas. Jag ber i sådant afseende att få börja med § 106 och det så mycket omtalade uttrycket »*ege*». Utskottet vill ersätta »*skall*» med »*ege*», och hvad är det då, detta »*ege*»? Det är ett till sin betydelse vacklande ord af den mest betänkliga beskaffenhet. Den första talaren visade, huru vacklande användningen af ordet är i sjelfva grundlagen. Han påvisade, huru det i 102 § betyder »*skall*». På andra ställen, exempelvis i regeringsformen § 87, 2, betyder det »*hafve rätt*». Inför man nu ordet »*ege*» i 106 §, så tro somliga, att det betyder »*skall*», en bestämd förpligtelse för utskottet att föranstalta om åtal inför riksrätt, då det föreligger verkliga lagöfverträdelser af politisk innebörd. Andra åter mena: nej, man har infört ordet »*ege*», emedan man icke vill vara så sträng, emedan man vill, att utskottet skall hafva rättighet att handla huru det finner för godt.

Nå väl, må kammaren nu bestämma sig för den ena eller den andra meningen. Vill man hafva en bestämd förpligtelse för utskottet — och detta är efter min tanke det rätta — då måste »*skall*» stå kvar; i annat fall må man välja ett uttryck såsom »*hafve rätt*» eller dylikt. Men derom borde ej vara skilda meningar, att ett ord med vacklande betydelse och tvetydig innebörd icke bör insättas i grundlagen.

Jag har till yttermera visso rådfört mig med en ledamot af svenska akademien, en man, som i afseende på behandlingen af svenska språket icke har många likar i riket, och han sade: tag bort ordet, der det finnes, och låt bli att sätta dit det, der man sluppit från det. Deri hade han naturligtvis rätt, för så vidt man vill, att grundlagens tolkning och tillämpning ej skall vara omtvistad.

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Herr Alin: Af alla lagar är regeringsformen den, inför hvilken jag står mest tveksam i fråga om förändringar, och bland regeringsformens paragrafer är det en, som synes mig särskildt svår att röra vid, nämligen 107 §. Emellertid är förhållandet nu det, att lagarne äro menskliga inrättningar, och fylla de ej sitt ändamål, så bör man öfvervinna äfven en sådan vördnad som den, hvarom jag nyss talade. Särskildt under den tid, jag varit ledamot i konstitutionsutskottet, har jag kommit till den öfvertyggelsen, att en förändring, sådan som den här föreslagna — jag vill icke säga, att den icke kan formuleras på ett bättre sätt — icke blott skulle vara nyttig, utan äfven är nödig. Jag vet väl, att jag icke står ensam om min åsigt i detta fall, såsom äfven framgår af utskottets betänkande; jag kan också säga, att det gifvits mig nästan i testamente af en hädangången, högt ärad ledamot af denna kammare att verka för en dylik ändring i våra konstitutionella bestämmelser.

Med afseende på de anmärkningar, som hafva gjorts mot förslaget, har jag icke kunna finna annat, än att de utgått från en felaktig uppfattning af dess betydelse. Det har resonerats så, som om det här vore fråga om att införa en komplett nyhet. Det är visserligen icke någon nyhet: såsom utskottet framhåller, har vid tillämpningen af bestämmelserna i 106 och 107 paragraferna — på sidan om eller i strid med dessa bestämmelser — efter hand utvecklats sig en praxis, hvarmed man i verkligheten redan är inne på den väg, som ett stadgande af nu ifrågavarande art säges skola öppna. Konstitutionsutskottet har gång på gång utöfvat den enligt 106 och 107 §§ utskottet tillkommande befogenhet på sådant sätt, att det med afseende på en lagstridig rådgifvareåtgärd tillämpat icke § 106, utan § 107, och vid tillämpningen af § 107 förfarit så, att det, i stället för att göra direkt anmärkning emot den eller den rådgifvaren, anmält någon viss rådgifvare- eller regeringsåtgärd, och sålunda rigtat sin anmärkning mot denna åtgärd. Denna praxis finnes redan, och den befinner sig i en sådan utveckling, att den enligt min mening icke kan brytas. Den siste talaren har här meddelat en mängd exempel på ärenden, som antingen i form af utskottets anmärkningar eller i form af reservationer blifvit bragta till Riksdagens kännedom. Hvad är detta annat än bevis för riktigheten af hvad jag säger rörande den praxis, hvarpå vi äro inne? Det är då fara värdt, att i längden våra konstitutionella förhållanden lida skada derigenom, att en olaglig praxis utöfvas såsom laglig, ty ett dylikt förhållande måste vara demoraliserande. Man torde då böra tillse, dels att, då denna praxis icke kan afskaffas, densamma, i den mån hvari den kan anses vara sakligt berättigad, göres laglig, hvarigenom dess demoraliserande inflytande borttages, och dels att denna praxis regelbindes så, att den icke må leda in på farliga afvägar. De exempel, herr Nyström nyss anfört på innehållet af reservationer, som förekommit vid konstitutionsutskottets dechargebetänkande, hvad visa de annat, än att framställningar af den beskaffenhet, att de aldrig — derom är jag med honom ense — böra ens komma på tal i Riksdagen, kunna göras af konstitutionsutskottet enligt nu gällande bestämmelser? Att sådana

reservationer, som vissa af dem han nämnde, förekommit vid déchargebetänkanden, visar ju, att yrkanden framstälts derpå, att innehållet i dessa reservationer skulle blifva utskottets beslut, och lika väl som ställningen inom utskottet varit sådan, att de, som framställt dessa yrkanden, fått nöja sig med att åt dem gifva formen af reservationer, lika väl kan det en annan gång hända, att utskottets majoritet godkänner dylika yrkanden.

Jag anmärker således för det första mot här afgifna yttranden, att man med orätt resonerat så, som om det här vore fråga om införandet af en fullständig nyhet i vår statsförfattning.

Utskottets utlåtande är mycket kort. Det framhåller det faktum, att man vid utöfningen af konstitutionsutskottets anmärkningsrätt funnit sig nödgad att använda andra regler än de lagstadgade, och det framhåller derjemte nödvändigheten af att genom lagstiftningsåtgärd dels tillgodose det behof, som i praxis tagit sig uttryck, dels hindra den regellösa utvecklingen af denna praxis. — Äro då nuvarande bestämmelser otillräckliga för sitt ändamål? Ja, i fråga om 106 § hänvisar jag till hvad nyss blifvit yttradt om att utskottet gång på gång, i stället för att tillämpa dess bestämmelser, använt ett tillvägagångssätt, som icke är lagligt. Obestriddligen förekomma ju stundom rådslag, af hvilka följt åtgärder, som äro lagstridiga, men med skäl kunna anses icke ega nog stor vikt för att böra föranleda en sådan åtgärd som åtal inför riks rätt. Hvad åter 107 § angår, så följer utaf konstitutionsutskottets förfaringssätt vid granskningen, att den icke kan ega den betydelse, som den borde ega. För att enligt paragrafens bestämmelser kunna framställas, skall ju en anmärkning vara rigtad mot någon viss af Konungens rådgifvare, och, så vidt jag kan bedöma bestämmelserna, vara sådan, att en eventuel skrifvelse, hvaruti rådgifvarens entledigande begäres af Riksdagen, måste genom anmärkningen anses motiverad, eller åtminstone sådan, att den kan ifrågasättas såsom anledning för Riksdagen att begära rådgifvarens entledigande. Praxis inom konstitutionsutskottet vid dess granskning är, såsom alla, hvilka der suttit, väl veta, och såsom äfven klart framgår af dess betänkanden, sådan, att der afgöres, icke huruvida anmärkning bör framställas på grund af samtliga de rådslag, som under läsningen af protokollen framhållits såsom anmärkningsvärda, utan huruvida det eller det särskilda rådslaget bör föranleda anmärkning. Den anmärkning, som möjligen göres, blir i följd häraf icke uttryck för något totalomdöme rörande den eller den rådgifvaren, utan angår endast en enstaka rådgifvareåtgärd. Det är vid sådant förhållande en klar sak, att nuvarande bestämmelser måste komma att sakna nödig effektivitet, hvilket äfven intygas genom erfarenheten. Under hela den tid, som förflutit sedan år 1809 har icke en enda gång af Riksdagen åtgärd vidtagits med anledning af 107 §. Huru förträffliga våra statsrådsuppsättningar sedan 1809 än må hafva varit, är det dock icke gerna tänkbart, att förträffligheten skall kunna hafva varit så stor, att endast på grund deraf dylik åtgärd icke förekommit, utan torde det icke kunna bestridas, att en väsentlig anledning till uteblif-

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

vandet af någon framställning från Riksdagens sida under hela denna tid ligger i någon brist i bestämmelserna. Under sådana förhållanden har utskottet ansett icke blott, att legaliserandet, reglerandet och begränsandet af nu varande praxis kräfvat nya bestämmelser, utan äfven att, då bestämmelser för den konstitutionsutskottet åliggande kontrollen måste finnas, det bör tillses, att dessa bestämmelser icke sakna den effektivitet, som de böra ega. För belysning af förhållandet vill jag anföra följande. Ett i utskottet till behandling föreliggande rådslag kan af utskottet erkännas hafva afsett och medfört en lagstridig regeringsåtgärd, men det kan hända, att ett rådslag af samma art förut förekommit, som icke blifvit observeradt, och till följd deraf, ehuru ett sådant rådslag nu observeras och ehuru det tydligen innefattar en lagstridighet, kan man anse, att anmärkning icke bör framställas, då den rådgifvare, som nu är i fråga, icke bör behandlas strängare än den föregående. Det skulle vara obilligt att ställa honom till ansvar med afseende på ett rådslag, som äfven gifvits af en hans företrädare, men med afseende på denne ej föranledt anmärkning. Särskildt för sådana fall har man tänkt sig lämpligheten af ett stadgande, sådant som det nu föreslagna, och ansett det vara erforderligt, på det att icke ett lagstridigt sätt att afgöra ärenden, som kanske äro af synnerlig vikt för rikets väl, må kunna fortgå till följd af att gällande bestämmelser icke med billighet kunna tillämpas.

Med afseende på formuleringen af förslaget har anmärkts, först och främst hvad angår 106 §, att utbytet af ordet »skall» mot »ege» skulle vara olämpligt ur den synpunkten, att ordet »ege» betyder detsamma som ordet »skall». För min del får jag säga, att då ordet »ege» betyder så väl »må» som »skall», så bör man icke kunna föreställa sig annat, än att det skall tolkas i *den* betydelse, som har gjort, att man satt in det i *stället för* det ord, som nu står i paragrafen. Att utskottet föreslagit den ifrågavarande förändringen är för öfrigt en omedelbar följd af förslaget till förändring i § 107, i det att denna sistnämnda skulle förlora sin väsentliga betydelse, så vida utskottet skulle anses vara skyldigt att, när tillstyrkanden af lagöfverträdelse förekommit, ovilkorligen tillämpa § 106.

Jag har redan kanske allt för länge tagit tiden i anspråk, men jag kan dock icke underlåta att äfven yttra några ord med afseende på den förste talarens yttrande om att utskottet, enligt 106 §:s bestämmelser, endast har skyldighet att åtala handlingar och rådslag, som uppenbarligen äro lagstridiga eller uppsåtligen lagstridiga. Jag tror, att denna tolkning icke är så alldeles ovedersäglig. Det heter visserligen: »uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag», men det heter också omedelbart derefter: »tillstyrkt någon öfverträdelse deraf eller underlåtit att göra föreställningar emot en sådan öfverträdelse». Det kan lika väl sättas i fråga, huruvida ordet »uppenbarligen» hör till de båda senare satserna, som det är påtagligt, att ordet »uppsåtligen» i den nästföljande fjerdre satsen icke tillhör någon af de föregående.

Det har talats med mycken patos om den skyldighet, som utskottet enligt § 106 eger, och om den höga betydelse, som paragrafen

har såsom åläggande utskottet denna skyldighet. Ja, detta skulle visst kunna sägas, om det vore fråga om en börjande tillämpning af denna paragraf. Men för den, som i likhet med mig så många gånger har varit med i konstitutionsutskottet, när beslut fattats rörande rådslag, som erkänts falla under § 106, utan att utskottet ändock har tillämpat denna paragraf, förefaller det verkligen egenomligt att höra en sådan framställning rörande den nuvarande betydelsen af paragrafens stadgande om denna konstitutionella skyldighet.

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

I fråga om förslaget till ändring i § 107 har anmärkts, att det skulle gifva konstitutionsutskottet obegränsad rätt att inkomma med förslag till framställningar rörande alla de ämnen, som under granskningen berörs. Jag ber att med anledning deraf få framhålla, huruledes det enligt förslaget skall vara på grund af konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokollen, som anmälan af nu ifrågasvarande slag skall af utskottet göras, likasom att, med afseende på föremålet för denna granskning, paragrafens öfriga innehåll är gällande, och att det således är rådgifvarnes åtgärder som den ifrågasatta bestämmelsen angår. Att konstitutionsutskottet derigenom skulle få en motionsrätt, omfattande det område, som skulle tillhöra Riksdagens samtliga utskott, iuser jag således icke.

Hvad utskottet skulle få, det skulle vara rätt att, utan att vända sig emot en rådgifvares person, föreslå en framställning om rättelse för framtiden med anledning af rådgifvareåtgärder, som ledt till beslut, hvilka utskottet anser vara så origtiga, att dylika rådgifvare-åtgärder icke vidare böra upprepas. Jag instämmer fullkomligt uti hvad af två föregående talare å utskottets vägnar yttrats emot hvad här talats om att förslagets antagande skulle återföra frihetstiden med dess oskick. För öfrigt: fruktar man att ändringen skulle gifva konstitutionsutskottet rätt att komma in med framställningar, som kunde föranleda diskussion angående regeringsbeslut ur annan synpunkt än den formella, så vill jag påpeka, att en dylik rätt redan ligger i den nuvarande § 107, nemligen i bestämmelsen om att anmärkning kan göras, såvida rådgifvarne icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta. I en diskussion om en sådan anmärkning måste naturligtvis frågan om innehållet i det regeringsbeslut, som den anmärkta rådgifvareåtgärden föranledt, komma under behandling.

Det har väckt min förvåning, att under denna diskussion få höra en sådan ömhet om Konungens rådgifvare att man afvisat den ifrågasvarande anmälningsrätten på den grund, att den skulle föranleda framställningar från Riksdagen, som kunde för regeringen medföra hvad man kallat trassel och obehag och inblandning i dess åtgöranden. Det har särskildt väckt min förvåning, att detta resonnement kommit ifrån personer, hvilka utöfvat en sådan verksamhet i fråga om framställningar från Riksdagen med anmärkningar rörande åtgärder inom administrationen som statsrevisionsens nuvarande ärade ordförande och den ärade ledamot, som senast yttrade sig. Det förvånar mig, att, då en sådan ömhet fin-

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

nes, den icke hellre framträd vid behandlingen af statsutskottets yttrande rörande statsrevisorernas berättelse, än vid behandlingen af ett sådant förslag, som nu är i fråga. Det är ju en så godt som obegränsad anmärkningsmagt, som i följd af statsrevisionens sätt att fullgöra sina åligganden och till följd af den praxis, som utvecklats sig inom statsutskottet och inom Riksdagen med afseende på åtgärder till följd af revisionsberättelsen, det är, säger jag, en så godt som obegränsad anmärkningsrätt, som i följd deraf har utvecklats sig och är i fortfarande utveckling. Det är ett par beslut med anledning af statsutskottsutlåtandet rörande den senaste revisionsberättelsen — lyckligtvis medverkade jag icke till dem, ehuru jag beklagar, att jag icke var i tillfälle att deltaga i öfverläggningen derom — som jag vill anföra såsom exempel på hvarthän denna oreglerade anmärkningsrätt i utöfningen redan har ledd.

Riksdagen beslöt på statsutskottets hemställan en skrivelse angående ett genom Kongl. Maj:ts beslut år 1897 afgjort ärende — det rörde vissa eganderättsförhållanden vid Finspong. Skrifvelsen innehöll en begäran, att Kongl. Maj:t skulle låta närmare utreda ifrågavarande förhållanden, rörande hvilka Kongl. Maj:ts beslut redan var fattadt. Skulle någon anmärkning med anledning af detta beslut göras, så hade den bort komma från konstitutionsutskottet och vara rigtad mot vederbörande rådgifvare. Nu beslöts framställningen på statsutskottets förslag, sedan konstitutionsutskottets déchargebetänkande afgifvits. Jag kan icke tro, att man, då man närmare tänker på saken, kan anse detta vara annat än ett steg på sidan om den rätt, som uti ifrågavarande fall finnes. Ty huru pass moderat än skrifvelsen var affattad, så kan dock i den omständigheten, att deri anhålles om en närmare utredning af ett ärende, som Kongl. Maj:t redan afgjort, svårligen ligga annat än en anmärkning, att den utredning, på grund hvaraf saken blifvit afgjord, icke varit tillräckligt noggrann.

Jag tänker vidare på den skrifvelse, hvari Riksdagen på statsutskottets hemställan beslöt en anhållan, att Kongl. Maj:t skulle gifva en tillrättavisning åt en embetsman. Statsutskottet eger rätt att hemställa om och Riksdagen eger rätt att besluta en anhållan om laga åtal med anledning af en embetsmans förhållande, men något helt annat är en sådan framställning, som den jag nu berört. En framställning af denna art vittnar för öfrigt om en uppfattning af Riksdagens och Kongl. Maj:ts ställning till hvarandra, som borde föranleda dem, hvilka i dag ådagalagt ett sådant nit för regeringens sjelfständighet i förhållande till Riksdagen, men utan gensaga låta statsrevisionens och statsutskottets oreglerade anmärkningsmagt utöfvas, att visa sin ömhet för jemvigten mellan de konstitutionella magterna genom att ävågabringa en ändring i det förhållande jag nu berört, ett förhållande, som utan tvifvel i någon mån föranledts deraf, att Riksdagens händer bundits genom otillräckligheten af bestämmelserna i §§ 106 och 107, de paragrafer, som reglera konstitutionsutskottets, den förnämsta konstitutionella granskande myndighetens, verksamhet. Genom att formulera dessa bestämmelser på ett sådant sätt, att de blifva mera effektiva, än de

nu äro, bör man kunna hoppas, att den farliga praxis, hvarom jag nu talat, skall kunna i någon mån motas.

Jag vill slutligen helt kort, ty jag har upptagit tiden allt för länge, fästa uppmärksamheten på omständigheter, som synas mig egnade att minska farhågan för de vådor, som hafva blifvit oss förespeglade såsom en följd af ett stadgande, sådant som det hvilket nu är ifrågasatt. Jag vill erinra herrarne om beskaffenheten af den myndighet, som skulle ega att utöfva den föreslagna rätten, och om beskaffenheten af den magt, som denna myndighet skulle erhålla. Konstitutionsutskottet, som, jemte värden om grundlagarne, har den konstitutionella kontrollen till hufvuduppgift, eger en helt annan möjlighet att med nödig noggrannhet egna sig åt den konstitutionella granskningen, än statsutskottet med sina mångfaldiga göromål kan ega. Det består af tvenne hälfter, hvar och en utsedd af sin kammare, hvadan det icke är så gifvet, att öfverensstämmelse i politisk uppfattning dem emellan alltid eller vanligen eger rum. Genom dessa omständigheter minskas väsentligen faran för att obefogade framställningar af nu ifrågavarande slag skola komma från konstitutionsutskottet. Och om det dock slutligen kommer en framställning, med anledning af att utskottets majoritet anser den vara befogad och erforderlig, så innebär den icke annat än en hemställan, att Riksdagen må besluta att gå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse. För att denna skrifvelse skall komma till stånd, fordras beslut af de båda kamrarne hvar för sig. Detta är en omständighet, som synes vara egnad att väsentligen minska farhågan för effekten af obefogade framställningar.

Enligt min mening är en bestämmelse sådan som den nu ifrågavarande — ehuru jag medgifver, att den måhända kan formuleras på ett bättre sätt — nödig och nyttig, och i följd deraf anser jag också, att den bör i en eller annan form komma till stånd.

Jag förenar mig nu i yrkandet på bifall till utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Då jag tagit till ordet i denna sak, skall jag börja med att uttala, hvad jag måhända icke behöfde, nemligen att det är icke någon ömhet om Konungens rådgifvare, som föranledt mitt uppträdande emot förslaget. Jag är också temligen säker derpå, att det icke är en sådan ömhet, som dikterar deras vota, som i likhet med mig vilja rösta emot detsamma. Men ett är ömheten om Konungens rådgifvare, ett annat och vigtigare är ömheten om det rätta förhållandet emellan den verkställande magten och den skattebeviljande och i lagstiftningen deltagande eller, med andra ord, emellan konungamagten, regeringen, och Riksdagen. Och är man intagen af någon farhåga, att detta förhållande kan i någon mån förryckas genom den föreslagna åtgärden, då anser jag, att man är skyldig att taga till orda deremot.

Det har här sagts, att 106 och 107 §§ äro föräldrade, och att tillämpningen af dem har blifvit sådan, att en ändring måste ske. Ja, det kan ju hända, att de äro i viss mån föräldrade. Det kan också bero på tillämpningen, och det ligger alltid en viss fara i

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

det nya, i fall det vid sin tillämpning skulle visa sig blifva skadligare än det gamla vid sin tillämpning, låt vara, att denna icke alltid visat sig vara så riktig. Det är det, jag vill försöka att bevisa.

Man har tyvärr vid tillämpningen särskildt af § 107 alltför mycket fäst sig vid enskilda regeringshandlingar i stället för att se på det hela, och i samma mån konstitutionsutskottet eller Riksdagen kastar sig in på denna väg att »pricka» enskilda regeringshandlingar i stället för att sätta dem i samband med hvarandra och derigenom uttala ett mera giltigt omdöme om regeringens sätt att sköta sig, i samma mån drager man ner både regering och Riksdag. Ty det är icke summan af några fel, som skall der afgöras, utan det är sammanhanget emellan dessa fel och deras förhållande till hvarandra, som möjligen skulle kunna framkalla ett uttalande från Riksdagens sida, att i det hela icke allt har varit väl bestämdt. Så mycket angelägnare är detta i vårt statsskick, som en jmförelse med utlandet i afseende härpå icke har verkligt gällande kraft i det afseende, att Konungen hos oss har en mycket vidsträckt administrativ domsrätt, som sträcker sig öfver en mängd småsaker, hvilkas afgörande understundom måste bero på en kanske icke alltid fullt objektiv eller i lagstadganden uttalad uppfattning, utan mer på en instinktlik uppfattning af hvad som i det eller det särskilda fallet bäst öfverensstämmer med lagens anda och mening.

Jag har visserligen ingen erfarenhet deraf, men jag är fullt säker på, att Konungens rådgifvare, hvar och en i sin stad, mången gång haft känsla af, att, vid afgörande af de mål, som icke falla inom högsta domstolens rättssfer, utan tillhöra Konungen i statsrådet, den skrifna lagen icke alltid finnes att tillämpa så eller så, utan måste kompletteras genom sund uppfattning och jmförelse med hvad i andra fall skett och hvad lagstiftningen i öfrigt innebär.

Är det nu så, så synes det påtagligt, att, om Riksdagen skall komma att begagna de s. k. lätta och milda formerna, dessa kunna blifva skadligare än de tunga, skadligare både för Riksdagen och för regeringen. För *Riksdagen*, ty den kan då lätt för träden glömma skogen. Den kan, likasom det klagats i fråga om revisionen, gifva sig in på ett fält, uppfyllt af skrivelser, mer eller mindre tvifvelaktiga till sin innebörd, men som lätt passera kamrarne, såsom ofta är fallet med skrivelser. Och de talare, som särskildt hafva erinrat om revisionsberättelsen och om hvad dermed har sammanhang, hafva gifvit ytterligare stöd åt denna farhåga. Ty vi veta alla mycket väl, att vid behandlingen af revisionsberättelser skulle kunna insmyga sig ett eller annat, som måhända kunde vara borta. Vi hafva hört påstådda exempel derpå anföras i dag. Det spelar just icke någon synnerlig roll, men kommer sådant under formen af ett slags öfverrevision från konstitutionsutskottet och blir i större eller mindre mån gillad af kamrarne, då är betydelsen och innebörden en helt annan.

Då kan det också lätt inträffa — jag vill hoppas, att det icke skall inträffa, men det låter sig dock tänkas — att *regeringens* ledamöter känna sig något oroliga öfver de väntade skrivelserna

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

och liksom i luften känna hvad den eller den mäktige konstitutionsutskottsledamoten kommer att säga i frågan och hvad han kan åstadkomma, ett beroende, som jag för min del skulle anse vara det skadligaste af allt. Ty det må vara huru som helst, men jag tror icke, att den svenska Riksdagen älskar en svag regering. Den svenska Riksdagen älskar en regering, som tager hänsyn till representationens fordringar, beslut och framställningar, men den älskar icke en regering, som i tanke att vilja ställa sig juridiskt osårbar begagnar likasom ett slags kall formalism i stället för att utveckla den kraft och ådagalägga den på egen upprigtig öfvertygelse och noggrann pröfning grundade uppfattning, som man önskar att finna hos en regering. Om nu den svenska representationen i trots af alla ofullkomligheter, som anses vidläda 106 och 107 §§ regeringsformen dock i sin ställning och i sitt förhållande till regeringen, såvidt jag känner, hittills hållit sig fjerran från de mindre angenäma och tilltalande exempel, som utlandets parlamentarism erbjuder, då må man sannerligen känna sig betänksam vid att till förmån för en oviss framtid med alla dess småtvister i form af det ena eller andra skrivelseförslaget uppoffra hvad som möjligen kan hafva brister, men som har visat sig i det hela fungera väl. Och särskildt beder jag få fästa uppmärksamheten derpå, att detta ord »ege», som är föreslaget att införa i 106 §, må hafva betydelse af »skall» eller »må», så hvem skall afgöra detta? Är det icke konstitutionsutskottet? Har det betydelse af »skall», då tjenar förändringen till intet. Har det betydelse af »må», då har konstitutionsutskottet erhållit den rätt att gifva nåd, som det icke nu har, en nåd, för hvilken regeringen antagligen icke tackar, ty det är något helt annat att blifva dragen inför den politiska areopagen än att blifva i laga ordning åtalad för något, som kan anses vara orätt, men som kan bevisas vara rätt.

Jag skall icke upphålla tiden längre. Jag skall endast med särskildt afseende derpå, att utlandets föredöme i det nu förevarande hänseendet icke innebär något, som för oss är tilltalande, allra minst den utländska parlamentarismen, tillåta mig att yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr Nyström Carl: Herrarne skola icke vara rädda, ty jag har endast den kortaste tänkbara replik till herr Alin i afseende å den reservation, jag refererade från konstitutionsutskottet.

Han påminde mig, att jag borde hafva sagt, att den nya formen för anmälningar kan blifva bra för en sak, nemligen att man på det sättet kunde komma ifrån de farliga reservationerna från konstitutionsutskottet, dessa reservationer, i hvilka hvarje enskild medlem har rätt att framlägga för allmänheten statsaker, som kanske icke borde lemnas till offentligheten. Ja, om det nu blefve så, att vi finge en ny form och den hade äfven den påföljden, att dessa så omtvistade reservationer mot konstitutionsutskottets beslut komme att försvinna, då vore ändå något vunnet. Men det är så långt ifrån, att denna reservationsrätt skulle blifva minskad, att den tvärtom komme att ökas; den blefve nemligen ökad

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

med framställningar från alla dem, som icke finge sina anmälningsyrkanden genomförda.

Nu ett ord om det märkliga uttrycket »ege». Herr Alin sade, att det kan betyda både »skall» och »må». Först och främst är dermed bevisadt, att det är ett tvetydigt ord, och det bör på den grund icke införas. Men det är äfven en annan olägenhet med detta ord. Det kan ju betyda både »skall» och »må», men äfven »må» är tvetydigt. Således förklarar man en tvetydighet med en annan tvetydighet. Uttrycket kan betyda både A och B, af hvilka B också är tvetydigt. Det är alldeles som vid kaffeförfälskning. Kaffet förfälskas med cikoria, och cikorian är i sin ordning också förfälskad.

Man säger, att detta är icke någon personlig anmärkning. Jag tycker, att den är personlig nog och icke heller så synnerligen höfvisk i formen. Detta var således n:o 13 i anmälning, godkänd af konstitutionsutskottet och af Riksdagen antagen med den höfviska påminnelsen, att regeringen skall låta bli att göra så mera. N:o 14 är: anmälning, antagen af konstitutionsutskottet, men fallen i Riksdagen och kvarstående såsom en allvarsam prickning. Slutligen n:o 15: reservation i konstitutionsutskottet, sedan utskottet strukit ett sådant der förslag om anmälning. Det är uppenbart, att om grundlagsändringen går igenom, kvarstår rätten för den utskottsmedlem, som icke är nöjd dermed, att en af honom gillad anmälning strukits i utskottet, att gifva sitt missnöje form af en reservation och sålunda bevara den åt allmänheten och efterverlden; detta vore alltid en obehaglig påföljd. Man har väl rätt att säga, att alla dessa 12 nummer utgöra en *tillräckligt* stor apparat och att de 15 äro en *för* stor. Men med afseende på det sista, som vi nu egentligen hafva att sysselsätta oss med, den nya formen för anmärkning, som skulle godkännas af kammaren, hvad skulle den innefatta? Nog är jag rädd, att det blefve ett »skådespel för sysslösa personer» och ett mycket gouteradt sådant. Tillägget, att »under Riksdagens öfverläggningar skola icke i de ämnen, som i denna § omförmälas, Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter, kunna ens nämnas, ännu mindre någon Riksdagens pröfning underställas», har man låtit stå kvar, och dessa anmälningar skulle således icke få gälla Konungens beslut uti mål, som röra enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter. Ja, mina herrar, den bestämmelsen skulle nog blifva lika magtlös, som 90 § regeeringsformen visat sig vara till förekommande af dylikt.

Vill man göra sig en liten föreställning, på hvad sätt denna paragraf skulle tjena såsom fabrik för sensationsnummer och andra olämpligheter, har man en viss ledning uti de reservationer, som afgifvits uti konstitutionsutskottet. Det är väl icke origtigt att antaga, att en stor del af dessa reservationer, som icke släppts fram af utskottets majoritet hvarken enligt 106 eller 107 §, skola släppas fram i den mildare formen, som det säges, af en anmälning. Jag är viss, att många af dessa reservationer skulle läggas fram på kammarnes bord i form af anmälningar, och det är då icke utan intresse

att bland dessa reservationer företaga en liten axplockning, emedan den kan tjena såsom ett slags förebild för de föreslagna anmälningarna, såsom en spådom, huru dessa anmälningar skulle komma att taga sig ut. Jag vill icke lemna någon öfversigt af alla de reservationer, som vid en granskning af konstitutionsutskottets handlingar för senare år kunna samlas, utan blott plocka ut ett fåtal. Huru man med en ytterlig envishet håller på småsaker, framgår af den 1897 förekommande reservationen angående en konsistorieexpeditionskostnad af 14 kronor 60 öre, som reservanter ansågo böra återbetalas. Härom vittnar vidare den stora frågan om 1 krona 50 öre, kostnaden för inbindning af ett exemplar af Lindes ekonomirätt i ett landskansli m. m., hvilken fråga för öfrigt verkligen af utskottets majoritet framsläpptes. Så se dessa småsaker ut. Det vore ju icke så farligt, om sådana komme fram i form af anmälningar; det skulle blott taga bort en eller annan timme af Riksdagens dyrbara tid. Af allvarsamma saker nämner jag först befordringarna. Det vore en mycket betänklig sak, om dessa saker skulle läggas fram för kamrarna i form af anmälningar. Att döma af den ifver, hvarmed de behandlats i utskottet, är det ej möjligt tänka annat, än att de i stor mängd skulle läggas fram såsom tacksamma ämnen för anmälningar. Exempelvis nämner jag då af hvad som förekommit: hofmäns eller militärers utnämning till landshöfdingar, befordringar i armén och särskildt vid Svea garde, till rektorat, till häradshöfdingsplats m. m. Allt detta är blott en axplockning och visst icke allt. Sedan kommer jag till sensationsstyckena, och såsom typer för dessa vill jag nämna: betalningen af Drotts expeditionskostnad, spanska spritmålet, beskickningarnas traktamenten, fältandaktsbok, koleran, silkesodlingen, kapplöpningspris, invalidhusfonden, lotterifrågan, Ottenbyfrågan, Gillingeleden, flaggfrågan, d. v. s. frågan om den olycksaliga tvetungade flaggan. Se der ett litet florilegium, som jag tillåtit mig läsa upp såsom en profkarta för framtiden. Särskildt får jag rekommendera till herrarnes beaktande, huru sensationsnumren skulle verka. Det vore under sådana förhållanden icke godt att vara statsråd. Jag fruktar, att man vid val af statsråd framför allt måste blifva betänkt på att välja den snarfyndige, den i repliken qvicke, men om dessa äro de förnämsta egenskaperna hos en Konungens rådgifvare, lemna jag derhän. Säkert är emellertid, att utan dessa egenskaper skulle han under den nya regimen få mycket obehagliga stunder, på samma sätt som nu de franske ministrarna. Jag har sålunda kommit tillbaka till dessa »välska seder», som våra förfäder tyckte så illa om, och hvilka äfven i detta fall borde lända oss till varning och icke till efterföljd.

Då konstitutionsutskottet utöfver den långa listan, jag läste upp med förteckning å utskottets konstitutionella rättigheter i fråga om kontrollen, har en obegränsad motionsrätt, kunde detta tyckas vara tillräckligt. Derjemte har utskottet rätt att föreslå skrivelser. Den enskilde riksdagsmannen har obegränsad motionsrätt, interpellationsrätt och efter 57 § riksdagsordningen rätt att till vidare behandling i konstitutionsutskottet göra anmälan med de föreskrifna orda-

Frågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

lagen: »det är anledning till anmärkning» o. s. v. Derjemte hafva ju Riksdagens revisorer en mycket vidsträckt kontroll- och anmärkningsrätt. Då frågar jag: kan någon människa verkligen påstå, att den nya formen skulle vara af nöden? Man har i flera repriser sagt, att de gamla vapnen vore för tunga, och en talare sade nyss, att de aldrig brukats. Ja, så mycket bättre för oss, men nog kunna de brukas, när så behöfves, och om artilleriet är för tungt, kan det därför vara skäl att såsom vapen införa fyrverkeripjeser, som blott spraka, fräsa och åstadkomma förgelse? Nej, detta är icke rätta sättet, då man vill skapa nya vapen, och då nu onekligen våra politiska seder äro goda — det betyget kunna vi med godt samvete gifva oss sjelfva — så är det icke skäl, synes det mig, att införa ändringar, som på direkt sätt kunna inverka till försämring af dessa seder. Det är nu enligt min mening icke, såsom vanligen vid förändringar i konstitutionen, fråga om en nyhet, som af den ena sidan förklaras högst nödig eller nyttig, under det den andra gör sig möda att bevisa, att den icke är högst nödig eller nyttig; här gäller det hvad som enligt min tanke är skadligt, och jag får därför yrka afslag å utskottets hemställan.

Hvad nu ändringen af § 107 beträffar, anser jag, såsom nyss nämnts, att denna förändring är mycket betänklig; den inför i vårt politiska lif ett alldeles nytt element, som på ett ganska fullständigt sätt torde kunna karakteriseras såsom en utvidgning, och en väldig utvidgning, af interpellationsrätten, der konstitutionsutskottet är interpellanten, som framställer förslag till anmälningar, hvilka skola föredragas i Riksdagens båda kamrar. Är det då så synnerligen önskvärdt, att denna interpellationsrätt utvidgas? Nej, så är det visserligen icke; för våra förhållanden passar den synnerligen illa och har för öfrigt vållat mycken skada i andra länder. Det är framför allt den hejdlösa interpellationsrätten, som upprifvit Frankrikes politiska lif och i det landet visat sig såsom en ymnigt flödande källa till politiska skandaler. Jag kan således icke vara med om en sådan sak, som egentligen tjänar till att framkalla sensationsnummer. Visserligen är sant, att fullständigt jemförlig med interpellationsrätten är icke den rättighet, som nu skulle tilläggas konstitutionsutskottet, då ju på grund af utskottets utlätande *beslut* skall fattas af Riksdagen; det erkänner jag, men i hela hållningen kommer den nya institutionen dock interpellationsrätten nära. Det är önskningsmål, som framställas och debatteras, och därför kommer den också, derom är jag öfvertygad, att få interpellationens betänkliga karakter. Samme talare, som försvarade förslaget, nämnde, att de konstitutionella vapnen vore förbrukade, att bättre kontroll öfver regeringsmagten vore behöflig m. m. Ja, mina herrar, Gud skall veta, att de kontroller, som nu här finnas, och de möjligheter att, såsom man säger, »komma åt» ett statsråd, som redan nu stå till buds, åtminstone äro tillräckligt många till antalet. De se ut på följande sätt: 1:o åtalsrätt enligt 106 § regeringsformen; 2:o framställning om åtal enligt 106 §, fallen i konstitutionsutskottet, men med reservationer, och således dock alltid kvarstående såsom en allvarsam prickning af en eller flere regerings-

ledamöter; 3:o) anmälan enligt 107 § regeringsformen, godkänd af konstitutionsutskottet och antagen af Riksdagen; 4:o) anmälan enligt 107 §, godkänd i konstitutionsutskottet, men fallen i Riksdagen, dock alltid fortfarande en allvarsam påföljd; 5:o) anmälan enligt 107 §, fallen redan i konstitutionsutskottet, men med påföljd af en eller många reservationer, som ju fortfarande tillåtas åtfölja utskottets utlatanden; 6:o) en intressant form, då särskildt Andra Kammaren, efter gjord framställning från konstitutionsutskottet med anmärkning enligt 107 §, säger nej och låter så utlatandet läggas till handlingarna, men *med gillande af konstitutionsutskottets anmärkning*; 7:o) en likaledes intressant form, som går derpå ut, att, då utskottet icke gillat framställd anmärkning, utan hänvisat densamma till reservationernas papperskorg, som således kommer att innehålla en betydande mängd af papper, Andra Kammaren låter det gå, men *med ogillande af konstitutionsutskottets handlingssätt*; 8:o) återremiss från en missnöjd kammare, som vill hafva en ytterligare prökning, ytterligare kontroll; begagnas sällan, men har dock för icke längesedan förekommit; 9:o) interpellationsrätten, hvilken särskildt i Andra Kammaren — såsom jag tror på initiativ af en begåfvad och tilltagsen man — iklädt sig en egendomlig form, i det att en ledamot, som på grund af § 21 i Andra Kammarens arbetsordning skall begära kammarens tillstånd att framställa sin interpellation, börjar med att framlägga alla sina anklagelser, alla sina anledningar till anfall mot ett statsråd och *derefter* begär tillstånd att i form af interpellation framställa just dessa anklagelser. För han detta tillstånd, är det så mycket bättre, men hvarom icke, har han redan haft tillfälle att säga allt, hvad han vill hafva sagdt, och då till och med utan svar eller vederläggning. Vidare: 10:o) tillämpning af 57 § riksdagsordningen, enligt hvilken hvarje Riksdagsman har rättighet att uttala de allvarliga orden: »det är anledning till anmärkning mot statsrådet, eller den eller den ledamoten eller föredraganden» o. s. v. Detta står hvem som helst inom riksdagen öppet; 11:o) statsrevisionen; 12:o) pressen, den svenska eller norska, den ryska i nödfall och äfven andra nationers. Till denna apparat af 12 nummer skulle nu fogas följande: anmälning, som godkänts af konstitutionsutskottet och gått igenom i Riksdagen, och således framträder, såsom den föregående talaren uttryckte sig, i den höfviska formen af en begäran, att det anmälda förhållandet icke vidare måtte upprepas.

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag skall endast bedja att få säga några få ord. Visserligen har jag under den gångna diskussionen hört åtskilliga uttalanden, som jag skulle vilja bemöta, men jag skall endast upptaga, och det i största korthet, två särskilda punkter.

Då jag förra gången hade ordet, tillät jag mig säga alldeles bestämdt, att 106 § afsåg endast uppenbara lagöfverträdelse och uppsåtliga förbrytelser; och på denna uppfattning stödde jag min argumentation rörande denna paragraf. Nu har den högt ärade talaren på upsala-bänken bestridt riktigheten af detta påstående

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.
(Forts.)

och sagt, att det är alldeles icke så, att denna paragraf afser endast sådana svåra lagöfverträdelser. Det är icke första gången, denna stridsfråga, om jag så får uttala mig, upptages mellan herr Alin och mig, utan vi hafva förut behandlat den i konstitutionsutskottet, och jag har framhållit skälen för min åsigt, dervid åberopande en auktoritet på statsförfattningsrättens område, nemligen Naumann, som alldeles tydligt angifvit samma uppfattning, jag här uttalat.

Jag skall nu icke upprepa det referat, jag i utskottet gjort härom; men jag har sedan funnit ett annat uttalande, som jag skall tillåta mig att uppläsa, hvilket alldeles kategoriskt och bestämdt ansluter sig till min uppfattning i frågan. Detta uttalande är af professor Svedelius, en auktoritet, som jag väl känner, att herr Alin sätter mycket högt. Uti sitt bekanta arbete om statsrådets ansvarighet säger Svedelius på ett ställe (pag. 340) följande ord: »Regeringsformens § 106 handlar blott om uppenbara lagbrott». Vidare yttrar han vid behandling af ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter följande: »För sträng kan denna lag icke kallas, då man besinnar arten af de gerningar, som efter den skola dömas — uppenbara öfverträdelser af grundlag eller allmän lag, begångna af dem, som just hafva sig ombetrodd att styrka och råda Konungen vid handhafvandet af rikets statsförfattning. Annat än uppenbara öfverträdelser får konstitutionsutskottet icke åtala.»

Den andra frågan, som jag skall bedja att få med några ord beröra, är det spörsmål, som, i fall jag ej uppfattade herr Alin orätt, af honom formulerades på följande sätt: hvarför skulle icke konstitutionsutskottet kunna ega den nu föreslagna rätten att för Riksdagen anmäla hvad som ansetts påkalla framställning till Konungen, då statsrevisorerna hafva eller anse sig hafva en dylik rätt och deras förslag gifva anledning till så många skriftliga framställningar till Konungen? För att i allra största korthet besvara denna fråga, skall jag bedja att få meddela, att jag här i min hand håller eu förteckning öfver alla de skrivelser, som med anledning af statsrevisorernas berättelser angående statsverket blifvit från och med 1887 till och med 1897, d. v. s. under 11 år, aflåtna från Riksdagen. Och när jag genomgår denna förteckning, kan jag säga, att alla dessa skrivelser, såvidt jag kan se, utan anmärkningsvärdt undantag, *antingen* angå missförhållanden i förvaltningen och räkenskapsföringen *eller* afse minskning i utgifter *eller* och syfta till bättre tillvaratagande af statens tillgångar och inkomster; och det synes väl vara den allra naturligaste konsekvensen af en revision att begära rättelse i sådana missförhållanden samt att söka åstadkomma minskning i utgifterna och bereda ett bättre tillvaratagande af inkomsterna. Såvidt jag kunnat finna vid den granskning, jag hunnit göra af denna förteckning öfver ett 40-tal skrivelser, kunna de alla subumeras under något af dessa tre alternativ. Med antagande af det här framlagda förslaget skulle deremot konstitutionsutskottet få en obegränsad rätt till alla möjliga framställningar utan att, såsom jag tillåtit mig förut säga, deri skulle vara gjord någon som helst inskränkning. Men till eu

sådan rätt bör konstitutionsutskottets granskning icke gifva anledning.

Herr Nisser, Martin Samuel: Jag anser visserligen, att några förändringar i dessa grundlagens paragrafer äro nödiga; men om de skola införas, böra de hafva en logisk följd. Jag kan icke finna, att ordet »ege», som är föreslaget att intagas i 106 §, står i logiskt sammanhang med det föregående innehållet i samma punkt. Det synes mig nemligen alldeles klart, att om en statsrådsledamot gör sig saker till sådana förbrytelser, som här omnämnas, då skall konstitutionsutskottet också ställa honom under tilltal. Vidare har detta ord »ege», såsom utskottet säger, kommit till, för att det ifrågasatta tillägget till 107 § skall kunna tillämpas äfven på den 106 §. Äfven deruti ligger, synes det mig, något ologiskt. Ty är meningen, att detta tillägg, som jag icke anser nödigt, skall tillämpas på både 106 och 107 §§, borde det inrymmas i en paragraf för sig, så att det kunde hänföras till båda de nämnda paragraferna. Jag tror därför icke, att den föreliggande formen för ändring af dessa paragrafer är den bästa och lyckligast funna. I likhet med friherre Åkerhielm anser jag, att en förändring bör ske, men jag beder ock få med honom instämma i den åsigten, att den icke nödvändigtvis bör ske i den form, som här föreligger. Jag yrkar därför för närvarande afslag å konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag.

Ifrågasatt ändring af bestämmelserna om konstitutionsutskottets granskning af statsrådsprotokoll.

(Forts.)

Herr Alin: Med anledning af den argumentatio ad verecundiam, som herr Berg rigtade till mig, beder jag att, utan att ingå vidare på denna sak, ty jag yttrade mig kanske för länge förra gången, endast få säga, att jag håller mig till lagtexten.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 6 och 7 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 97, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från den till indragna förra öfverstebostället Kastelle-

gården n:o 1 om 6 mantal i Ytterby och Rödbo socknar, Inlands södra härad af Göteborgs och Bohus län hörande lägenheten Högen; och

n:o 98, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter enkan Brita Kristina Nylander,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Om inköp af
tomt för riks-
bankens afdel-
ningskontor i
Falun.*

Föredrogs å nyo bankoutskottets den 6 och 7 innevarande månad bordlagda memorial n:o 8, angående inköp af tomt för afdelningskontoret i Falun.

Herr Nisser, Martin Samuel: Då jag en längre tid haft min verksamhet i Falu stad, tror jag mig kunna säga, att jag har någon lokalkännedom derstädes, och af dessa två här omnämnda tomter skulle jag för min del obetingadt välja den, som icke af bankoutskottet föreslagits. Emellertid har genom ett dödsfall i dessa dagar en tomt blifvit ledig, som efter min tanke skulle lämpa sig bättre än någon af dessa två.

Jag har endast velat omnämna detta, på det att herrar bankofullmäktige, för den händelse de icke utaf bankoutskottets medgifvande anse sig obligatoriskt bundne, icke må göra detta inköp förr, än de haft tillfälle att taga kännedom om den tomt, jag här åsyftat. Jag har intet yrkande att göra, utan har endast velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande.

Herr Törneblad: För min del är jag mycket tacksam för den upplysning, som blifvit gifven. Detta förhållande var naturligtvis hvarken för bankofullmäktige eller bankoutskottet bekant. Och då Riksdagens beslut, i fall Första Kammaren godkänner utskottets förslag, liksom Andra Kammaren gjort, endast skulle innebära ett medgifvande, är det klart, att fullmäktige äro oförhindrade att undersöka saken närmare. Skulle det då visa sig, att den nyss omnämnda tomten blefve förmånligare, kan det hända, att frågan kommer tillbaka till Riksdagen, om så befinnes lämpligt.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande memorial hemställt.

*Anslag till
en byggnad
för riksban-
kens afdel-
ningskontor
i Kalmar.*

Föredrogs å nyo bankoutskottets den 6 och 7 i denna månad bordlagda memorial n:o 9, angående anslag till en byggnad för riksbankens kontor i Kalmar.

Grefve Hamilton: Bankoutsrottets förslag innebär, att riksbanken skulle i Kalmar uppföra en byggnad, afsedd icke allenast för bankens eget ändamål, utan äfven till lokaler för post- och telegrafverken. Visserligen har Riksdagen en gång förut beslutit, att sådana lokaler skulle finnas i ett bankhus, nemligen i Mariestad, men detta var beroende på särskilda omständigheter. För min del finner jag mera öfverensstämmande med banklagens föreskrifter och mera affärsmessigt, om riksbanken icke placerade några penningar i andra hus än dem, som äro afsedda uteslutande för bankens behof. Om riksbanken fortgår på det sätt, här föreslagits, skulle man äfven kunna tänka sig, att i riksbanken skulle inhysas lokaler för tullverket, och hvarför icke, om behofvet så påkallade, ett länsresidens. Jag har därför icke kunnat biträda utskottets förslag och hade tänkt yrka, att Riksdagen skulle besluta uppförande af den mindre byggnaden. Men jag tvekar att framställa detta yrkande, ty det skulle möjligen kunna föranleda till gemensam votering, och det vill jag icke åstadkomma så sent vid riksdagen. Jag inskränker mig därför till att uttala denna min mening utan att framställa något yrkande.

Anslag till en byggnad för riksbankens afdelningskontor i Kalmar.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bankoutsrottets den 6 och 7 innevarande månad bordlagda memorial n:o 10, angående anslag till inköp af tomt och uppförande af en byggnad för riksbankens blifvande kontor i Karlskrona, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 9 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till förstärkning af domkapitlens expeditionskassor;

bevillningsutskottets betänkande n:o 32, angående ifrågasatt ändring af bestämmelserna rörande rätt till restitution af erlagd tullafgift vid utförsel till Norge af varor, som införts från utländsk ort; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina; och

n:o 11, i anledning af väckt förslag om skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan om åtgärder för beredande af större varaktighet åt de tryckalster, som i enlighet med tryckfrihetsförordningens § 1 mom. 11 äro eller blifva till rikets offentliga bibliotek öfverlemnade.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,54 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.